3 1761 06142256 4

Presented to the

LIBRARY *of the*

UNIVERSITY OF TORONTO

by

ALEX S. HAVRLANT

SPOLEK
ČESKÝCH SPISOVATELŮ BELLETRISTŮ
„MÁJ“
SVÝM ČLENŮM NA ROK 1911.

PREMIE SPOLKU MÁJE

NA ROK 1911

VYDANÁ V JUBILEJNÍM ROCE STÝCH NAROZENIN

KARLA HYNKA MÁCHY.

OBSAHUJE

FOTOLITOGRAFICKÝ OTISK PŮVODNÍHO VYDÁNÍ

„MÁJE"

SE VŠEMI DŮLEŽITĚJŠÍMI LITERÁRNÍMI OHLASY, JEŽ BÁSEŇ OD SVÉHO VYDÁNÍ VYVOLALA.

▽

VYDAL FR. SEKANINA.

▽

V PRAZE 1910.

NÁKLADEM SPOLKU ČESKÝCH SPISOV. BELLETRISTŮ MÁJE.

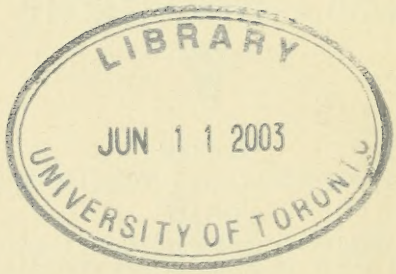

Tiskem „Unie“ v Praze

Pořadatelova poznámka.

Myšlenka, vydati k Máchovu jubileu důstojnou členskou premii, vznikla návrhem K. Rožkovým ve výboru Máje na podzim roku 1909. Po několika úradách jsme se usnesli vydati slavný básníkův „*Máj*“ v naprosto věrném otisku podle vydání původního, vyšlého 23. dubna 1836, a shledati k němu všecko důležité, co má k Máchovu dílu a zejména k „Máji“ přímý literární vztah: tedy ovšem v první řadě kritiky a články, které jsou dnešního dne v několika málo archivech takřka už zapadlé, ale pro celý Máchův kult a pro literární historii (zejména období předbřeznového) mají nespornou velikou důležitost.

Původní vydání „Máje“ je dnes převzácnou kuriositou, a možno tvrditi, že žije málo lidí, kteří vzácný ten zelený sešitek elegantního formátu a roztomilé úpravy drželi v rukou. Vždyť již koncem roku 1836 bylo toto vydání takovou vzácností, že se ho ani Jungmann nedopídil (viz jeho druhé vydání Historie literatury z r. 1849), a J. V. Rozumův „Seznam českých knih“ z r. 1854. rovněž vydání tohoto nezná. Z velkých veřejných pražských knihoven má dnes jeden jediný exemplář pouze knihovna Musea král. Českého a to teprve od r. 1896., kdy se jí ho dostalo zásluhou prof. Flajšhanse (viz úvod k jeho pečlivému XX. vydání „Máje“ z r. 1905).

Byly tedy spolkem Májem podniknuty veškery kroky, aby se do rukou české veřejnosti dostal po 74 létech *naprosto přesný* obraz vzácného dokumentu, a proto byla celá báseň rozmnožena cestou *fotolitografickou*. Bylo toho potřebí tím spíše, že se dnes v českých tiskárnách vůbec nenalezlo oněch krásně řezaných písmenkových typů, jimiž byla Máchova báseň v tiskárně J. Spurného kdysi vysázena.

Druhá část premie sleduje cíle čistě literárně-historické. Je všeobecně známo, s jakým posměchem u jedněch a s jakou zavilou nevraživostí u druhých byl „Máj" v Čechách přijat, a význačné tyto hlasy, z nichžto se některé úryvky udržují dnes jenom v literárních Máchovských rozpravách, jsou dnes už také vzácnostmi, nehledě ani k tomu, že jsou rozmetány do nejrůznějších časopisů, feuilletonů, dopisů a knížek; některé z nich jsou ostatně v Čechách i vůbec nepřístupny. Naproti tomu objevily se — a to také již brzy po vydání „Máje" — některé hlasy (velmi zajímavy zde budou i ony německé), které ideu básně pochopivše, staly se památce básníkově vzácným zadostučiněním. Zachovati *původní přesná znění* všech těchto, zejména starších hlasů, a *zachytiti v chronologickém uspořádání jakousi ideovou linii Máchova kultu u nás* (i mimo Čechy), bylo hlavní pořadatelovou snahou. Proto také zachyceny byly i všecky význačné hlasy slovenské a německé. Z nich vysvitne zejména ono zajímavé faktum, že *vzdálenější* pozorovatelé dovedli už tenkráte pohlížeti na našeho Máchu — *pravdivěji*.

Při shledávání a přepisování příslušné literatury v museích a v privátních knihovnách narostlo pořadateli během doby tolik lákavého jinak a důležitého materiálu, že se na konec omeziti musil — z důvodů technických — na fakta nejvýznačnější. Zachyceny tudíž

ohlasy takové, které dobře illustrují dobu nebo jednotlivce, anebo které se staly pro budoucnost rozhodujícími. Mimo to přihlíženo dle možnosti pouze ke článkům analytickým, kritickým, a tu bylo snahou pořadatelovou vybrati je tak, aby dokumentovaly řetěz úsudků vzájemně se doplňujících a na sobě založených. Bohužel, nebylo možno podati všeho, a nebylo také ani možno podati celků. Máchovská literatura vzrostla, zejména v posledních desítiletích, velmi utěšeně a vedle nadšeného, pilného a pro Máchův celý kult tolik prospěšného působení *Arbesova*, psali o básníkovi a jeho ovzduší i okolí krásné články i *Thomayer*, *Turnovský*, *Vrchlický*, *Kronbauer*, *Heyduk*, *Bílý*, *Vobornik*, *Kamper*, *Krejčí*, *Kuba* etc. — ze starších J. V. Frič a hlavně zase Sabina — tak že přetisknouti alespoň část všeho, znamenalo by vydati knihu veliké sice ceny a zajímavosti, ale nemožných rozměru. Články ty všecky jsou ostatně velice dobře uloženy a všude snadno přístupny, tak že klidně můžeme na konec podati pouze jejich bibliografii s opětným poukazem na jejich cenu a namnoze stěžejní význam (Arbes, Thomayer, Krejčí). Hlasy posledními (Vlček, Flajšhans, Vodák, Novák) zachycen jaksi definitivní názor dneška a vrcholné stanovisko české Máchovské kritiky, která přešedši od starších tendencí apologetických a biografických, vnesla do Máchova kultu jasné pokusy o analysu básníkova myšlení, cítění a vůbec jeho celé složité osobnosti — o celkovou analysu *prvního básníka našeho obrození*.

A ještě malou poznámku k tendenci naší premie. Není ani za mák obrácena proti několika oněm nešťastným kritikům, kteří o „Máji" a o Máchovi psali ostře, snad i bezohledně. Že nesprávně, vidíme ovšem dnes všichni. Ale jejich vystoupení má pro nás *dokumentární cenu celé doby, jejího rázu a povšechného*

smýšlení. Vždyť nejenom Chmelenský, a Tomíček, Kollár, Čelakovský a Tyl viděli v byronismu nepřítele české noty, ale takřka všichni tehdejší, namnoze velmi vzácní pracovníci, kteří hluboko kotvili v idei *vlastenectví*, jako Šafařík, Palacký i Erben, stavěli se úsudky svými proti Máchovi, z největší části ovšem — jako Tyl výslovně — z těchto důvodů vlasteneckých. Mnozí z vlivných tehdejších lidí potlačovali i jinde, kde se dalo, sem tam prokmitnuvší notu cizích ohlasů*) — a činili to opravdu z nejpoctivějších úmyslů, aby zachovali svéráz češství, chápaný ovšem nesprávně. Tyl řekl to dobře v ‚Rozervanci': „Jaký to rozdíl mezi ním (Máchou) a pěvcem, jakéhož *my* potřebujeme!" — A tak nemá býti otisk těch statí výtkou — spíš karakteristikou dobových cílů a zároveň ovšem i radostným uznáním pro oněch několik jednotlivců, kteří, vidouce dál, stali se jaksi prvními světlonoši v hledání nových básnických cest již v období předbřeznovém.

*

Srdečně děkuji správě knihovny Musea král. Českého za ochotné zapůjčování a sprostředkování dokumentů, p. prof. Fr. Kocourkovi za půjčení původního vydání „Máje" a soudnímu radovi, p. JUDr. Fr. Vainovi, nadšenému příteli Máchovy poesie, za obstarání fotografií.

Fr. Sekanina.

*) Šafařík jako censor nejednou činil vážné obtíže periodickým českým listům, jako na př. Vesně (1839) pro klášterní novellu Jablonského nebo pro Vrťátkovu „Kletbu".

Celkový pohled na kraj a „jezero" u Doks, kde děj „Máje" se odehrává.

(Fotografováno s Bezdězu dne 22. VI. 1910 péčí p. soudního rady dra. Fr. Vainy v N. Pace)

Fot. J. Šimon v Turnově.

„Jarmilina skála“ u jezera s ostrůvkem „bílých ptáků“.
V pozadí Bezděz.

(Fotografováno dne 22. VI. 1910 péčí p. soudního rady dra. Fr. Vainy v N. Pace)

Fot. J. Šimon v Turnově.

SPISY

Karla Hynka Máchy.

Dalekáť cesta má!
Marné wolánj!!

Djl prwnj.

Swazek prwnj.

W PRAZE.
1836

MÁJ.

BÁSEŇ

od

Karla Hynka Máchy.

W PRAZE.
1836.

Mnohováženému

pánu a panu

Hynkowi Kommowi,

usedlému měšťanu Pražskému,

wlastenci horliwému,

na důkaz uctiwosti

obětuge

spisowatel.

Čechowé gsau národ dobrý!
Nešťastný genž w nauzi lká,
Nechť se k Čechowi obrátj,
Ten mu rychlau pomoc dá;
Byť i Čecha nepřjtelem,
Nešetřj Čech geho win.
Čechowé gsau národ dobrý,
A Ty Čechů wěrný syn!

Zbor.

Wěrný syn i bratr náš,
Dobré Čechů srdce máš.

Čechowé gsau národ statný
Nepřemožen Český wog.
Nechť se s wjtězstwjm rozlaučj,
Proti němuž Český bog.
Čech kde stogj, krutá bitwa
Tamť, i mnohý slawný čin.
Čechowé gsau národ statný,
A Ty Čechů wěrný syn!

Zbor.

Wěrný syn i bratr náš,
Statné Čechů srdce máš!

Čechowé gsau národ wěrný,
Wèrnost gegich prwnj čest;
Wlasti swé i swému králi
Čech i w smrti wěrný gest.
Bůh můg — král můg — wlasti moge!
Poslednj ge Čecha wzdech.
Čechowé gsau národ wěrný,
A Ty syn gich — wěrný Čech!

Zbor.

Wěrný Čech i bratr náš,
Wèrné Čechů srdce máš!

Wěrný syn gsi Čechů kmene,
Wěrný bratr bratřjm swým;
Gazyk Český ge i Tobě
Otců drahým dědictwjm.
České hory — České doly —
České luhy — Český hág —
Šjrá wlasť — ta Česká země
Neymilegšjť Tobě rág.

Zbor.

Wěrný Čech gsi — wlastenec,
Protož wděčný u wěnec
Kwět Ti wige Čecha mág!

1.

Byl pozdnj wečer — prwnj mág —
Wečernj mág — byl lásky čas.
Hrdliččin zwal ku lásce hlas,
Kde borowý zawáněl hág.
O lásce šeptal tichý mech;
Kwětaucj strom lhal lásky žel,
Swau lásku slawjk růži pěl,
Růžinu gewil wonný wzdech.
Gezero hladké w křowjch stinných
Zwučelo temně tagný bol,
Břeh ge obgjmal kol a kol;
A slunce gasná swětů giných

Blaudila blankytnými pásky,
Planaucj tam co slzy lásky.
I swěty gich w obloňu skwaucj
Co we chrám wěčné lásky wzešly;
Až se — milostj k sobě wraucj
Změniwše se w giskry hasnaucj —
Blaudjcj co milenci sešly.
Anplné lůny krásná twář —
Tak bledě gasná gasně bledá,
Gak milence milenka hledá —
We růžowau wzplanula zář;
Na wodách obrazy swé zřela,
A sama k sobě láskau mřela.
Dál blyštil bledý dworů stjn,
Genž k sobě šly wzdy bljž a bljž,
Gak w obgetjby njž a njž
Se winuly w saumraku kljn,
Až posléz šerem w gedno splynau.
S nimi se stromy k stromům winau. —
Neyzáze stjnj šero hor,
Tam břjza k boru k břjze bor
Se klonj. Wlna za wlnau
Potokem spěchá. Wře plnau —
W čas lásky — láskau každý twor.

Za růžowého wečera
Pod dubem sličná děwa sedj,
Se skály w břehu gezera
Daleko přes gezero hledj.
To se gj modro k nohaum wine,
Dále zeleně zakwjtá,
Wzdy zelenčgi proswjtá,
Až w dálce w bledé gasne splyne.
Po šjrošjré hladině
Umdlelý djwka zrak upjrá;
Po šjrošjré hladině
Nic mimo promyk hwězd nezjrá.
Djwčina krásná, angel padlý,
Co Amaranth na garo swadlý,
W ubledlých ljcjch krásy spěgj.
Hodina, genž gj wšecko wzala,
Ta w usta, zraky, čelo gegj
Půwabný žal i smutek psala. —

Tak zašel dnes dwacatý den,
W kraginu tichau kráčj sen.

Poslednj požár kwapně hasne,
I nebe, genž se růžogasné
Nad modrými horami mjhá.
»On negde! — giž se newrátj! —
»Swedenau žel tu zachwátj!«
Hluboký wzdech gj ňádra zdwjhá,
Bolestný srdcem bige cit,
A u tagemné wod stonánj
Mjsj se djwky pláč a lkánj.
W slzjch se zhljží hwězdný swit,
Genž po ljcjch co giskry plynau.
Wřelé ty giskry tváře chladné
Co padagjcj hwězdy hynau;
Kam zapadnau, tam kwět uwadne.

Wiz, mihla se u skály krage;
Daleko přes nj nahnuté
Wětýrek bjlým šatem wlage.
Oko má w dálku napnuté. —
Teď slzy rychle utjrá,
Rukau si zraky zastjrá

Upjragje ge w dálné krage,
Kde gezero se w hory klonj,
Po wlnách giskra giskru honj,
Po wodě hwězda s hwězdau hrage.

Gak holaubátko sněhobjlé
Pod černým mračnem přelétá,
Ljlie wodnj zakwétá
Nad temné modro; tak se čjle —
Kde gezero se w hory njžj —
Po temných wlnách cosi bljžj,
Rychle se bljžj. Malá chwjle,
A giž co čápa wážný let,
Ne giž holaubě či ljlie kwět,
Bjlá se plachta wětrem haupá.
Štjhlé se weslo w modru kaupá,
A dlauhé pruhy kolem twořj.
Těm zlaté růže, genž při daubj
Tam na horách po nebi hořj,
Růžowým zlatem čela braubj.
»Rychlý to člůnek! bljž a bljže!

»To on, to on! Ty péra, kwjtj,
»Klobauk, oko, genž pod njm swjtj,
»Ten plášť!« Giž člůn pod skalau wjže.

Wzhůru po skále lehký krok
Uzaunkau stezkau plawce wede.
Djwce se zardj twáře bledé;
Za dub ge skryta. — Wstřjc mu běžj,
Zaplesá — běžj — dlauhý skok —
Giž plawci, giž na prsau ležj —
»Ha! běda mi!« W tom lůny zář
Gj známau oswjtila twář;
Hrůzau se krew gj w žilách stawj.
»Kde Wilém můg?«

»»Wiz,«« plawec k nj
Tichými slowy šepce prawj:
»»Tam při gezeru wjžka čnj

»»Nad stromů noc; gegj bjlý stjn
»»Hlubokoť stopen w gezera kljn;
»»Wšak hlaubĕgi geště u wodu wryt
»»Ge z mala okénka lampy swit;
»»Tam Wilém myšlenkau se bawj,
»»Že přjštj den geg žitj zbawj.
»»On hanu swau, on twogi winu
»»Se dozwĕděl; on swůdce twého
»»Wraždě zawraždil otce swého.
»»Msta w patách kráčj geho činu. —
»»Hanebně zemře. — Poklid mu dán,
»»Až tváře, genž co růže kwětau,
»»Zbledlé nad kolem obdržj stán,
»»Až štjhlé audy w kolo wpletau.
»»Tak skoná strašný lesů pán! —
»»Za hanu geho, za winu swau,
»»Měg hanu swěta, měg kletbu mau!««

Obrátj se. — Utichl hlas —
Po skále slezl za krátky čas,
Při skále člůn swůg nagde.

Ten rychle letj, co čápa let,
Menšj a menšj, až co ljlie kwět
Mezi horami po wodě zagde.

Tiché gsau wlny, temný wod kljn,
Wše lazurným se plášťem krylo;
Nad wodau se bjlých skwj šatů stjn,
A kragina kolem šepce: »Jarmilo!«
W hlubinách wody: »Jarmilo! Jarmilo!!«

Ge pozdnj wečer prwnj mág —
Wečernj mág — ge lásky čas.
Zwe k lásky hrám hrdliččin hlas:
»Jarmilo! Jarmilo!! Jarmilo!!!«

2.

Klesla hwězda s nebes wýše,
Mrtwá hwězda sinný swit;
Padá w neskončené řjše,
Padá wěčně w wěčný byt.
Gegj pláč znj z hrobu wšeho,
Strašný gekot hrůzný kwjl.
»Kdy dopadne konce swého?«
Nikdy — nikde — žádný cjl.
Kol bjlé wěže wětry hragj,
Při njž si wlnky šepotagj.
Na bjlé zdě střjbrnau zář
Rozlila bledá lůny twář;

Wšak hluboko u wěži ge temno pauhé;
Neb gasna měsjce swětlá moc
Uzaunkým oknem u sklepenj dlauhé
Proletši se změnj w pološerau noc.
Slaup slaupu kolem rameno si podáwá
Temnotau nočnj. Z wenku wětru wánj
Přelétá zwražděných wězňů co lkánj,
Wlasami wězně pohráwá.
Ten na kamený složen stůl
Hlawu o ruce opjrá;
Polau sedě a kleče půl
W hlaub myšlenek se zabjrá.
Po měsjce twáři gak mračna gdau,
Zahalil wězeň w ně duši swau;
Myšlenka myšlenkau umjrá.

»Hluboká noc! ty rauškau swau
»Teď přikrýwáš dědinu mau,
»A ona truchlj pro mě! —
»Že truchlj? — pro mě? — pauhý sen!
»Ta dáwno newj o mně.

»Sotwa že zjtra gasný den
»Nad gegj lesy wstane,
»Gá hanebně gsem odprawen,
»A ona — gak w můg prwnj den —
»Wesele, gasně wzplane.«

Umlknul; po sklepenj gen,
Genž nad slaupy se zdwjhá,
Dál, dál se hlas rozljhá;
Až — gakby hrůzau přimrazen —
Na konci sjně dlanhé
Usne w temnotě pauhé.

Hluboké ticho té temnosti
Zpět wábj časy pominulé,
A wězeň we snách dny mladosti
Zas žige dáwno uplynulé.
To zpomněnj mladistwých let

Mladistwé sny wábilo zpět;
A wězně oko slzy lilo,
Srdce se w citech potopilo; —
Marná to tauha w zašlý swět.

Kde za gezerem hora horu
W západnj stjhá krage,
Tam — zdá se mu — si w temném boru
Posledně dnes co djtko hrage.
Od swého otce w swět wyhnán
W laupežnickém tam roste zboru.
Později wůdcem spolku zwán
Dowede činy neslychané,
Wšude gest gméno geho znané,
Každémuť: »Strašný lesů pán!«
Až posléz láska k růži swadlé
Neyweyš rozntj pomstu geho,
A poznaw swůdce djwky padlé
Zawraždj otce neznaného.
Protož gest u wězenj dán;
A kolem má být odprawen

Giž zjtra strašný lesů pán,
Gak prwnj z hor wywstane den.

Teď na kamený složen stůl
Hlawu o ruce opjrá,
Polau sedě a kleče půl
W hlaub myšlenek se zabjrá;
Po měsjce tváři gak mračna gdau,
Zahalil wězeň w ně duši swau,
Myšlenka myšlenkau umjrá.

»Sok — otec můg! wrah — geho syn,
»On swůdce djwky mogj! —
»Neznámý mně. — Strašný můg čin
»Pronesl pomstu dwogj.
»Proč rukau geho wywržen
»Stal gsem se hrůzau lesů?
»Čj winu přjštj pomstj den?

»Čj winau kletbu nesu?
»Ne winau swau! — W žiwota sen
»Byl gsem gá snad gen wywáben,
»Bych strestal geho winu?
»A gestli že gsem wůlj swan
»Negednal tak, proč smrtj zlau
»Časně i wěčně hynu? —
»Časně i wěčně? — wěčně — čas — «
Hrůzau umjrá wězně hlas
Obražený od temných stěn;
Hluboké noci němý stjn
Daleké kobky zagme kljn,
A paměť wězně nowý sen.

»Ach — ona, ona! Angel můg!
»Proč klesla dřjw, než gsem gi znal?
»Proč otec můg? — Proč swůdce twůg?
»Má kletba — « Léč hluboký žal
Umořj slowa. Kwapně wstal;
Nocj řinčj řetězů hřmot,
A z mala okna wězně zrak

Zalétá wen za hluky wod. —
Aupiný měsjc přikryl mrak,
Než nade temný hornj stjn
Wycházj hwězdy w noci kljn;
I po gezeru hwězdný swit,
Co ztracené swětlo se mjhá.
Zrak wězně tyto giskry stjhá,
A w srdce bolný wodj cit.
»Gak krásnáť noc! Gak krásný swět!
»Gak swětlo — stjn se střjdá!
»Ach zjtra giž můg mrtwý hled
»Nic wjce neuhljdá!
»A gako wenku šedý mrak
»Dál — dál se rozestjrá:
»Tak —« Sklesl wězeň, sklesl zrak,
Řetězů řinčj hřmot, a pak
U tichu wše umjrá.

Giž od hor k horám mraku stjn —
Ohromna ptáka perut dlauhá —
Daleké noci přikryl kljn,

A šjrau dálkau tma ge pauhá.
Slyš! za horami sladký hlas
Pronikl nocj temnau,
Lesnj to trauba w nočnj čas
Uwádj hudbu gemnau.
Wše uspal tento sladký zwuk,
I nočnj dálka dřjmá.
Wězeň zapomněl wlastnjch muk,
Tak hudba ucho gjmá.
»Gak milý žiwot sladký hlas
»W kraginu nočnj wdechne;
»Než zjtřegšj — ach — mine čas,
»Tu ucho mé ach nikdy zas
»Těch zwuků nedoslechne!«
Zpět sklesne wězeň — řetěz hluk
Kobkau se rozestjrá; — —
Hluboké ticho. — W hlaubi muk
Se opět srdce swjrá,
A dálné trauby sladký zwuk
Co gemný pláč umjrá. — — —
»Budaucj čas?! — Zjtřegšj den?! —
»Co přes něg dál, pauhý to sen,
»Či spanj ge bez snění?
»Snad spanj ge i žiwot ten,

»Genž žigi teď; a přjšťj den
»Gen w giný sen ge změnj?
»Či po čem tady taužil gsem,
»A co neměla šjrá zem,
»Zjtřegšj den mi zgewj?
»Kdo wj? — Ach žádný newj.« —

A opět mlčj. Tichá noc
Kol kolem wše přikrýwá.
Shasla měsjce swětlá moc,
I hwězdný swit, a kol a kol
Ge pauhé temno, šjrý dol
Co hrob daleký zjwá.
Umlkl wjtr, wody hluk,
Usnul i ljbý trauby zwuk,
A u wězenj sjni dlauhé
Ge mrtwé ticho, temno pauhé.
»Hluboká noc — temná ge noc! —
»Temnějšj mně nastáwá — — —
»Pryč myšlenko!!« — A citu moc
Myšlenku překonáwá.

Hluboké ticho. — Z mokrých stěn
Kapka za kapkau splyne,
A gegich pádu dutý hlas
Dalekau kobkau rozložen,
Gakoby nočnj měřil čas,
Znj — hyne — znj a hyne —
Znj — hyne — znj a hyne zas.

»Gak dlauhá noc — gak dlauhá noc —
»Wšak delšj mně nastáwá. — — —
»Pryč myšlenko!« — A hrůzy moc
Myšlenku překonáwá. —
Hluboké ticho. — Kapky hlas
Swým pádem opět měřj čas.

»Temnějšj noc! — — — Zde w nočnj kljn
»Ba lůny zář, ba hwězdný kmit
»Se wlaudj — — tam — gen pustý stjn,

»Tam žádný — žádný — žádný swit,
»Pauhá gen tma přebýwá.
»Tam wšecko gedno, žádný djl —
»Wše bez konce — tam nenj chwjl,
»Nemine noc, newstane den,
»Tam času neubýwá. —
»Tam žádný — žádný — žádný cjl —
»Bez konce dál — bez konce gen
»Se na mne wěčnost djwá.
»Tam prázdno pauhé — nade mnau,
»A kolem mne i pode mnau
»Pauhé tam prázdno zjwá. —
»Bez konce ticho — žádný hlas —
»Bez konce mjsto — noc — i čas — — —
»To smrtelný ge mysle sen,
»Toť co se »nic« nazýwá.
»A než se přjštj skončj den.
»W to pusté nic gsem uweden. — — —«
Wězeň i hlas omdljwá.

A lehaunce si wlnky hragj
Gezernj dálkau pode wěžj,

S nimi si wlnky šepotagj,
Wězně uspáwati se zdagj,
Genž w hlubokých mrákotách ležj.

Strážného zbudil strašný hřmot,
Gegž řetězů činj padánj;
Se swětlem wstaupil. — Lehký chod
Nezbudil wězně z strašných zdánj.
Od slaupu k slaupu lampy swit
Dlauhau zalétá sjnj,
Wzdy bledšj — bledšj gegj kmit,
Až wzadu zmizj gegj moc,
A pustopustá temná noc
Ostatnj djl zastjnj.
Leč nepohnutý wězně zrak —
Gakby geg ještě halil mrak —
Zdá se, že nic nezjrá;
Ač strážce lampy rudá zář
Ubledlau mu polila twář,
A tma giž prchla čjrá.

On na kamený složen stůl
Hlawu o ruce opjrá,
Polau sedě a kleče půl
Znowu w mdlobách umjrá;
A gewj hlasu šepot mdlý
Že trapnýť geho sen i zlý.

»Duch můg — duch můg — a duše má!«
Tak slowa mu gednotliwá
Ze sewřených ust plynau.
Než wšak dostihne ucho hlas,
Tu slowa strašná ničjm zas —
Gakž byla wyšla — hynau.

Přistaupj strážce, a lampy zář
Před samau wězně wstaupj twář.
Obličeg wězně — strašný zgew —
Oko spočjwá nehnuté

Gak w neskončenost napnuté,
Po tváři slzy — pot a krew;
W ustech spj šepot — tichý zpěw.

Tu k ustům wězně ucho swé
Přiklonil strážce bázliwé;
A gakby lehký wětřik wál,
Wězeň swau powěst šepce dál.
A strážný wzdy se njž a njž
Ku wězni klonj — bljž a bljž,
Až ucho s usty wězně spogj.
Ten šepce tjše — tjš a tjš,
Až zmlkne — gakby pewně spal.

Leč strážný nepohnutě stogj,
Po tváři se mu slzy rogj,
We srdci geho strašný žal. —
Dlauho tak stogj přimrazen,

Až sebraw sjlu kwapně wstal,
A rychlým krokem spěchá wen.
On sice — dokud' geště žil —
Co slyšel nikdy nezgewil,
Než na wzdy bledé geho ljce
Neusmály se nikdy wjce.

Za strážným opět temný stjn
Zahalil dlauhé sjně kljn;
Hlubokau nocj kapky hlas
Swým pádem opět měřil čas.

A wězeň na kamený stůl
Složený — klečj — sedj půl.
Obličeg geho — strašný zgew —
Oko spočjwá nehnuté,
Gak w neskončenost napnuté,
Po tváři slzy — pot — a krew.

A ustawičně kapky hlas
Swým pádem dále měřj čas.
A kapky — wod i wětrů zpěw
Wězňowi bljzký hlásá skon,
Genž myšlenkami omdljwá. —
Z dálky se sowa ozýwá,
A nad njm půlnoc bige zwon.

Intermezzo I.

PŮLNOC.

(*Kragina.*)

W rozlehlých rowinách spj bledé lůny swit,
Kolem hor temno ge, w gezeru hwězdný kmit,
Nad gezerem pahorek stogj.
Na něm se slaup, s tjm kolo zdwjhá,
Nad tjm se bjlá lebka mjhá,
Koi kola duchů daw se rogj;
Hrůzných to postaw zbor se stjhá.

Zbor duchů.

»W půlnočnjch ticho ge dobách;
»Swětýlka blaudj po hrobách,

»A gegich modrá mrtwá zář
»Swjtj w dnes pohřbeného twář,
»Genž na stráži — co druzj spj —
»O wlastnj křjžek opřený
»Poslednj z pohřbených zde dlj.
»W Zenithu stogj šedý mrak,
»A na něm měsjc složený
»W ztrhaný mrtwý strážce zrak,
»I w pootewřené huby
»Přeskřjpené swjtj zuby.«

Geden hlas.

»Teď prawý čas! — připrawte stán —
»Neb zjtra strašný lesů pán
»Mezi nás bude uweden.«

Zbor duchů
(*sundawage lebku*).

»Z mrtwého krage wystup wen,
»Nabudiž žiwot — přigmi hlas,
»Buď mezi námi — wjtey nám.
»Dlauho gsi tady bydlil sám,
»Giný twé mjsto zagme zas.«

Lebka
(mezi nimi kolem se točjc).

»Gaké to audů tauženj,
»Chtj opět býti gedno gen.
»Gaké to strašné hemženj,
»Můg nowý sen. — Můg nowý sen! —«

Geden hlas.

»Připrawen gestiť geho stán.
»Až zjtra půlnoc nastane,
»Wichr nás opět přiwane.
»Pak mu buď slawný pohřeb dán.«

Zbor duchů.

»Připrawen gestiť geho stán.
»Až zjtra půlnoc nastane,
»Wichr nás opět přiwane.
»Pak mu buď slawný pohřeb dán.«

Geden hlas.

»Rozlehlým polem leť můg hlas;
»Pohřeb w půlnočnj bude čas!
»Co k pohřbu dá každý mi zgew!«

Čekan s kolem.

»Mrtwému rakwj budu gá.«

Žáby z bažiny.

»My odbudem pohřebnj zpěw.«

Wichr po gezeru.

»Pohřebnj hudbu wichr má.«

Měsjc w Zenithu.

»Gá bjlý přjkrow k tomu dám.«

Mlha po horách.

»Gá truchloraušky obstarám.«

Noc.

»Gá černá raucha doručjm.«

Hory w kolo kraginy.

»Raucha i raušky deyte nám.«

Padagjcj rosa.

»A gá wám slzy zapugčjm.«

Suchopar.

»Pak gá rozdugi wonný dým.«

Zapadagjcj mračno.

»Gá rakew deštěm pokropjm.«

Padagjcj kwět.

»Gá k tomu wěnce uwigi.«

Lehké wětry.

»My na rakew ge donesem.«

Swatojánské mušky.

»My drobné swjce ponesem.«

Bauře z hluboka.

»Gá zwonů dutý zbudjm hlas.«

Krtek pod zemj.

»Gá zatjm hrob mu wyrygi.«

Čas.

»Náhrobkem gá ho přikrygi.«

Přes měsjc letjcj heyno nočnjho ptactwa.

»My na pohřebnj přigdem kwas.«

Geden hlas.

»Slawný mu pohřeb připrawen.
»Ubledlý měsjc umjrá,
»Gitřena brány otwjrá,
»Giž ge den! giž ge den!«

Zbor duchů.

»Giž ge den; giž ge den!«
(*zmizj.*)

3.

Nad temné hory růžný den
Wystaw mágowý budj dol,
Nad lesy ještě kol a kol —
Lehká co mlha blandj sen.
Modrawé páry z lesů temných
W růžowé nebe wstaupagj,
I nad gezerem barew gemných
Modré se mlhy haupagj;
A w břehu geho — w stjnu hory —
I šjrým dolem — dál a dál —
Za lesy — wšude bjlé dwory
Se skwěgj; až — co mocný král,

Ohromný gako noci stjn
W růžowý strmě nebes kljn —
Neyzáz wrchů neywyššj stál.

Ledwa že wšak nad modré temno hor
Brunatné slunce rudě zaswitnulo,
Tu náhle ze sna wšecko procitnulo,
A wesel plesá weškeu žiwý twor.
W gezeru zeleném bjlý ge ptáků zbor,
A lehkých člůnků běh i rychlé weslowánj
Modrawé stjny wln w rudé pruhy rozhánj.
Na břehu gezera borowý šumj hág,
Z něg drozdů slawný žalm i giných ptáků zpěw
Mjsj se u hlasy dolem blaudjcjch děw;
Weškeren žiwý twor mladistwý slawj mág.
A wětru ranjho — co zpěwu — ljbé wánj
Tam w dolu zeleném roznášj bjlý kwět,
Tam řjdj nad lesy diwokých husj let,
Tam zase po horách mladistwé stromky sklánj. —
Leč wýgew gediný tu krásn gitra zkalj.
Kde w šjré gezero uzaunký ostrow sahá,

Z něgž města malého i bjlé wěže stjn
Hlubokoť stopený w zelený wody kljn,
Náramný křik a hřmot mladým se gitrem zmahá,
A walný zástup se z bran mala města walj.
Zdaleka spěchá lid — wzdy wětšj zástup ten —
Wzdy wětšj — wětšj gest — wzdy roste tento pluk;
Nesmjrné množstwj giž. — Wzdy wětšj geho hluk.
Nešťastný zločinec má býti wyweden.

Teď z mala města bran wogenský pluk wycházj,
Powolným krokem on zločince doprowázj,
Genž w středu geho gde gak gindy ozdoben.
Utichl množstwj hluk — leč znowu počne zas,
A mnohý w hluku tom winikne silný hlas:
»To on, to on! Ty péra, kwjtj,
»Klobauk, oko, genž pod njm swjtj!
»Ten geho plášť, to on, to on! To strašnýť lesů pán!«
Tak lidem ode wšech woláno bylo strán;
A wětšj wzdy byl hluk — zbaufených gako wod —
Čjm bljže zločince zdlauhawý wedl chod.
Kolem něg zástup gde — co nebem černý mrak,

Z něho — co blesku swit — w slunci se leskne zbraň.
Wolně gde nešťastný — upřený w zemi zrak.
Z městečka zwonku hlas. Množstwj se modlj zaň.

Na břehu gezera malý pahorek stogj,
Na něm se dlauhý kůl na kůlu kolo zdwjhá.·
Bljž strmj kolmý wrch, na wrchu wrchol dwogj,
Na wyššjm wrcholi bjlá se kaple mjhá.
U wolném průwodu ku kapli přišel zbor;
Wšickni teď ustaupj — zločinec stogj sám.
Posledněť wyweden w přjrody slawný chrám,
By geště popatřil do lůna temných hor,
Kde druhdy weselý dětinstwj trávil wěk;
By geště gedenkrát w růžowý nebe kljn
Na horu wyweden, před bjlé kaple stjn,
Nebe i swětů wšech pánowi swůg wzdal wděk.
Umlknul wešken hluk, nehnutý stogj lid,
A srdce každého zagjmá wážný cit.
W saucitu s nešťastným w hlubokém smutku plál,
Slzjcj lidu zrak obrácen w hory wýš,
Kde nynj zločinec, w přjrody patře řjš,
Před Bohem pokořen w modlitbě tiché stál.

Wyšlého slunce rudá zář
Zločince bledau barwj twář,
A slzy s oka stjrá,
Genž smutně w dálku zjrá.
Hluboko pod njm krásný dol,
Temné geg hory braubj kol,
Lesů wěnec obgjmá.
Gasné gezero dřjmá
U středu kwětaucjho dolu.
Neybljž se modro k břehu wine,
Dále zeleně zakwjtá,
Wzdy zeleněgi proswjtá,
Až posléz w bledé gasno splyne.
Bjlé dwory u welkém kolu
Sem tam gezera braubj břeh.
W gezeru bjlých ptáků zbor,
A malých člůnků rychlý běh,
Až kde gezero w temno hor
W modré se dálce njžj.
Lodky i bjlé w břehu dwory —
Wěž — město — bjlých ptáků rod —
Pahorky w kolo — temné hory —
Wše stopeno we lůno wod,
Gak w zrcadle se zhljžj.

Tam w modré dálce skály lom
Kwětaucj břeh gezera tjžj,
Na skále rozlehlý ge strom —
Starý to dub — tam — onen čas,
Kde k lásce zwal hrdliččin hlas
Nikdy se nepřibljžj. —
Neybljže pahorek se zdwjhá,
Na něm se kůl a kolo mjhá.
Po hoře — na njž stogj — hág
Mladistwý hučj — smutný stesk —
Nad šjrým dolem slunce lesk,
A ranj rosa — gitřnj mág.

To wše zločinec geště gednau zřel,
To wše, gež nynj opustiti měl,
A hluboký srdce mu žel uchwátj;
Hluboce wzdechne — slza slzu stjhá —
Geště gednau — posledně — wše probjhá,
Pak slzawý w nebe swůg zrak obrátj.
Po modrém blankytu bělawé páry hynau.
Lehaunký wětřjk s nimi hrage;

A wysoko — w daleké krage
Bjlé obláčky dálným nebem plynau,
A smutný wězeň takto mluwj k njm:
»Wy, genž dalekosáhlým během swým,
»Co ramenem tagemným zemi obgjmáte,
»Wy hwězdy rozplynulé, stjny modra nebe,
»Wy truchlenci, genž rozsmutniwše sebe,
»W tiché se slzy celj rozplýwáte,
»Wás gá gsem posly wolil mezi wšemi.
»Kudy plynete u dlauhém dálném běhu,
»I tam, kde swého naleznete břehu,
»Tam na swé pauti pozdrawugte zemi.
»Ach zemi krásnau, zemi milowanau,
»Kolébku mau i hrob můg, matku mau,
»Wlastˇ gedinau i w dědictwj mi danau,
»Šjrau tu zemi, zemi gedinau! —
»A až běh wáš onu skálu uhljdá,
»Kde w břehu gezera — tam djwku uplakanau —«
Umlkl giž, slza s slzau se střjdá.
Teďˇ s wýše hory s wězněm krátˇj pluk
Širokau stezkau w středu mlada borku,
Dolegi — dole — giž gsau na pahorku —
A znowu ztichl šjra množstwj hluk.
Přichystán giž poprawce s mečem stogj,

Gedenkrát geště wězeň zdwihl zrak,
Pohledl wůkoljm — powzdechl — pak
Spustiw geg zas — k bljzké se smrti strogj.
Obnažil wězeň krk, obnažil ňádra bjlé,
Poklekl k zemi, kat odstaupj, strašná chwjle —
Pak blyskne meč, kat rychlý staupne krok,
W kolo tne meč, zločinci blyskne w týle,
Upadla hlawa — skok i — geště geden skok —
I tělo ostatnj ku zemi teď se sklonj.
Ach w zemi krásnau, zemi milowanau,
W kolébku swau i hrob swůg, matku swau,
W wlasť gedinau i w dědictwj mu danau,
W šjrau tu zemi, zemi gedinau,
W matku swau, w matku swau, krew syna teče po nj.

Po audu lámán aud, až celé wězně tělo
U kolo wpleteno nad kůlem w kole pnělo,
I hlawa nad kolem swůg obdržela stán;
Tak skončil žiwota dny strašný lesů pán;
Na mrtwé twáři mu poslednj dřjmá sen.
Na něg se djwagjc — po celý dlauhy den

Nesmjrné množstwj w kol mala pahorku stálo;
Teprw až k západu schýliwši slunce běh
Weselo w mrtwý zrak šťaté hlawy se smálo,
Utichl gezera šjrý — wečernj břeh.

Nad dálkau temných hor poslednj požár plál;
W hluboké ticho to měsjce wzešla zář,
Střjbřjcj hlawy té ubledlau mrtwau twář
I tichý pahorek, genž w břehu wody stál.
Města gsau wzdálená co bjlý w modru mrak,
Přes ně w krag daleký nesl se mrtwý zrak,
W krag, kde co djtě on — O krásný — krásný wěk!
Daleko zanesl wěk onen časů wztek,
Dalekoť geho sen, umrlý gako stjn,
Obraz co bjlých měst u wody stopen kljn,
Takť gako zemřelých myšlenka poslednj,
Tak gako gméno gich, pradáwných bogů hluk,
Dáwná sewernj zář, wyhaslé swětio s nj,
Zbortěné harfy tón, ztrhané strůny zwuk,
Zašlého wěku děg, umřelé hwězdy swit,
Zašlé bludice pauť, mrtwé milenky cit,

Zapomenutý hrob, wěčnosti skleslý byt,
Wyhasla ohně kauř, slitého zwonu hlas,
To gestič zemřelých krásný dětinský čas.

Ge pozdnj wečer — druhý mág —
Wečernj mág — ge lásky čas,
Hrdliččin zwe ku lásce hlas:
»Wiléme! Wiléme!! Wiléme!!!«

Intermezzo II.

Stogj hory proti sobě,
Z gedné k druhé mrak přepnutý
Ge, co temný strop klenutý,
Gednu k druhé pewně wjže.
Auwalem tjm w pozdnj době
Ticho, temno gako w hrobě.
Za horami, kde pod mrakem
We wzdálj se rozstupugj —

W temné dálce, něco nýže
Kolmé skály k sobě blýže
Než hory se sestupugj,
Tak že sinným pod oblakem
Skály auzkau bránu twořj.
Za tau w dálce pode mrakem
Temnorudý požár hořj,
Dlauhý pruh w plamené záři
Západnj rozwinut stranau,
Po gehožto rudé twáři
Nočnj ptactwo kola wedšj,
Gakoby plamenau branau
Nynj w dálku zalétalo.
Hasnul požár — bledšj — bledšj.
Až se šjrošjré nebe
Nočnj rosau rozplakalo,
Rozsmutniwši zem i sebe.

W hlubokém auwalu kljnu,
We stoměkých dubů stjnu,
Zbor u welkém kole sedj.

Zahalenj w plášťě bjlé,
Gsau to druzi nočnj chwjle.
Každý před se w zemi hledj
Beze slowa, bez pohnutj,
Gakby kwapnau hrůzau gmutj
W sochy byli proměněnj.
Wečernjch co kragin pěnj,
Tichý šepot — tiché lkánj —
Nepohnutým kolem plynul,
Tichý šepot bez přestánj:
»Wůdce zhynul! — wůdce zhynul!« —

W kotauči gak wjtr skučj,
Nepohnutým kolem zwučj:
»Wůdce zhynul! wůdce zhynul!« —

Gako listů šepotánj
Pode skálau při ozwěně,

Znělo kolem bez přestánj,
Gednozwučně, neproměně:
»Wůdce zhynul! — wůdce zhynul!« —

Zachwěly se lesy dalné,
Ozwaly se nářky walné:
»Pán náš zhynul! — zhynul!! — zhynul!!!« —

4.

Krásný mág uplynul, pohynul garnj kwět,
A léto wzplanulo; — pak letnj přešel čas,
Podzim i zima též — i garo wzešlo zas;
Až mnohá léta giž přenesl časů let.

Byl asi sedmý rok, poslednj w roce den;
Hluboká na něg noc. — S půlnocj nowý rok
Práwě se počjnal. W wůkolj pewný sen,
Gen bljže gezera slyšeti koně krok.

Mého to koně krok. — K městu gsem nocj gel;
A přišed k pahorku, na němž byl tichý stán
Dáwno giž obdržel přestrašný lesů pán,
Poprwé Wiléma bledau gsem lebku zřel.
Půlnočnj kraginau, kam oko gen dosáhlo,
Po dole, po horách, lesy, gezerem, polem,
Co přjkrow daleký sněhu se bělmo táhlo,
Co přjkrow rozstřený — nad lebkau i nad kolem.
W hlubokých mrákotách bledý se měsjc plaužil,
Časem zněl sowy pláč, ba wětru smutné chwènj,
A wětrem na kole kostliwce rachocenj,
Že strach i ňádra má i mého koně aužil.
A tam, kde města stjn, w cwál poletěl gsem s koněm,
I po kostliwci gsem hned druhý den se tázal;
Starý mi hospodský ku pahorku ukázal,
A — giž gsem dřjwe psal — smutnau dal zprâwu o něm.

Pak opět žitj běh w šjrý mě wedl swět,
Mnohý mě bauřný wjr w hluboký smutek zchwátil;
Leč smutná zprâwa ta wzdy wábila mě zpět,
Až s mladým garem gsem ku pahorku se wrátil.

S západem slunce gsem tam na pahorku seděl,
Nade mnau kolo — kůl — kostliwec — lebka bledá;
Smutným gsem okem w dál kraginy garnj hleděl,
Až tam kde po horách mlha plynula šedá.

Byl opět wečer — prwnj mág —
Wečernj mág — byl lásky čas;
Hrdliččin zwal ku lásce hlas,
Kde borowý zawáněl hág.
O lásce šeptal tichý mech,
Kwětaucj strom lhal lásky žel,
Swau lásku slawjk růži pěl,
Růžinu gewil wonný wzdech.
Gezero hladké w křowjch stinných
Zwučelo temně tagný bol,
Břeh ge obgjmal kol a kol,
Co sestru brat we hrách dětinných.
A kolem lebky pozdnj zář
Se wložila, co wěnec z růžj;
Kostliwau, bjlau barwj twář
I s pod bradu swislau gj kůžj.

Wjtr si dutau lebkau hrál,
Gakby se mrtwý z hlaubi smál.
Sem tam polétal dlauhý wlas,
Gegž bjlé lebce nechal čas,
A rosné kapky spod se rděly,
Gakoby lebky zraky duté,
Wečernj krásau mágе hnuté,
Se w žaluplných slzách skwěly.

Tak seděl gsem, až wzešlá lůny zář
I mau i lebky té bledšj činila twář,
A — gako přjkrowu — bělost gegj rozsáhlá,
Po dole — po lesjch — po horách w dál se táhla.
Časem se zdaleka žežhulčino wolánj
Geště w dol rozléhá, časem giž sowa stůně;
Z wůkolnjch dworů znj psů wýtj i štěkánj.
W kol suchoparem ge kořenj ljbá wůně,
Pahorkem panny gsau slzyčky zkwétagjcj.
Tagemné swětlo ge w gezera dálném lůně;
A mušky swjtiwé — co hwězdy létagjcj —
Kol kola blysknawé u hře si kola wedau.

Časem si některá zasedši w lebku bledau,
W brzku zas odletj co slza padagjcj.

I w smutném zraku mém dwě wřelé slzy stály,
Co giskry w gezeru, po mé si tváři hrály;
Neb můg též krásný věk, dětinstwj mého věk
Daleko odnesl diwoký času wztek.
Dalekoť geho sen, umrlý gako stjn, –
Obraz co bjlých měst u wody stopen kljn,
Takť gako zemřelých myšlenka posledni,
Tak gako gméno gich, pradáwných bogů hluk,
Dáwná sewernj zář, wyhaslé swětlo s nj,
Zbortěné harfy tón, ztrhané strůny zwuk,
Zašlého věku děg, umřelé hwězdy swit,
Zašlé bludice pauť, mrtwé milenky cit,
Zapomenutý hrob, wěčnosti skleslý byt,
Wyhasla ohně kauř, slitého zwonu hlas,
Mrtwé labutě zpěw, ztracený lidstwa rág,
To dětinský můg věk.
Nyněgšj ale čas
Ginošstwj mého — ge, co tato báseň, mág.

Wečernj gako mág we lůně pustých skal;
Na tváři lehký smjch, hluboký w srdci žal.

Widjšli pautnjka, an dlauhau lučinau
Spěchá ku cjli, než čerwánky pohynau?
Tohoto pautnjka giž zrak neuzřj twůg,
Gak zagde za onau w obzoru skalinau,
Nikdy — ach, nikdy! To budaucj žiwot můg.
Kdo srdci takému ntěchy gaké dá?
Bez konce láska ge! — Zklamánať láska má!

Ge pozdnj wečer — prwnj mág —
Wečernj mág — ge lásky čas;
Hrdliččin zwe ku lásce hlas:
»Hynku! — Wiléme!! — Jarmilo!!!«

Poznamenánj.

INTERMEZZO I.

»Genž na stráži, co druzj spj« a. t. d.

Bylo pozdě na noc, kdy při pohřbu gednoho z swých přátel přjtomen, byl gsem na hřbitowě staroměstském. Hrobnjk spuštěnau rakew zemj zasýpage: »Dnes giž žádného nepřiwezau,« prawil, »může státi dnes na stráži.« Na dotazowánj swé obdržel gsem nasledugjcj ponaučenj.

Gest mezi sprostým lidem powěra, že poslednj na gistý hřbitow pohřbený přes noc na stráži hřbitowa toho státi musj, a to sice každau noc, po celý ten čas, až opět giný zde pohřben bývá, který pak na geho mjsto nastaupj. Tak že žádný hřbitow nikdy bez strážce nenj, a že tjm spůsobem na hřbitowě malé osady mrtwý po kolik třeba let na stráži stogj.

Tiskem Jana Spurného.

OHLASY „MÁJE“.

Z dopisu Fr. L. Čelakovského J. K. Chmelenskému.

V Praze, 13. máje 1836.

Nejmilejší příteli!

Tentokráte Vám nezávidím v kraji požívání dnu májových. Jaký to nestydatý máj! U nás topiti musíme jako o vánocích a v úterý — den po Vašem odjezdu — probudiv se ráno, vidím všecky střechy sněhem pobílené, a sypal se, jakoby ještě masopustní zima hospodařila. Tu mi bezděky připadly na mysl řádky z té básně, která mi jest skoro ze všech mých nejmilejší:

> Ach jak těžko jarní růži,
> když sníh pozdní na ni padá!

Mně se všecko zdá, že Máj letošní mstí se na nás, že tak šibeničnicky bylo o něm zpíváno. Nešťastný básník i s celou svou romantikou! Kozla nám po ní, ježto ovoce a tudy i víno — blaho básníků — jak slyším, na všecky strany pomrzlo. A také okurky — jsou všecky ty tam!

> Z té zkázy vznikne hlad a z hladu pojde mor,
> ten všechen vyhubí, co živý bude tvor.

To jsou plody hrozného byronismu; leč slovo „plody" mne napomíná, abych Vám oznámil, že prešporské

„Plody“ také již vyšly a do Prahy se dostaly. Počal jsem hltavě ještě z nevázaného exempláře čísti, ale brzo jsem se nasytil a položil jsem to do nejdolejší skříně, by mi to nikdy více do rukou nepřišlo. Ti chlapíčkové si tancují, jak jim zlý duch píská. Ostatně zdá se, jak jsem ledakams nahlédnul, že některé básně pěkné jsou a dobrou naději dávají; leč, jak pravím, přesvědčiti jsem se o tom nemohl, ježto mi nemožno jest v tom mamlasském eufenisování něco napořád přečísti — — — atd.

(Následují zprávy našeho předmětu se nedotýkající.)

Máj,

báseň od Karla Hynka Máchy, spisů jeho díl první, svazek první, v Praze, tiskem Jana Spurného, k dostání pouze u spisovatele na dobytčím trhu číslo 551, v ceně za 30, 22 a 14 kr. stříbra. Stran 68.

Vylíčiv básník „Máje" velmi pěknými obrazy první máj za doby večerní a krajinu, „kde borový zaváněl háj" a „o lásce šeptal tichý mech", staví nám před oči blíže jezera sličnou děvu (Jarmilu), avšak anděla to padlého, který v obličeji maje půvabný žel a smutek, milence svého, Viléma, očekává. O Vilému tomto dovídáme se na str. 26., že byl od svého otce za mládí již do světa vyhnán, a že v loupežnickém sboru vyrostl; později stal se vudcem loupežníků, a pod jménem „Strašný lesů pán" znám byl. Toho času poznal Jarmilu, a láska k této již svadlé ruži roznítí nejvejš pomstu jeho, a poznav svůdce jejího, zavraždí jej — svého to otce neznaného. Nějaký čas po spáchání tohoto činu připluje loďka, a plavec přistoupiv k Jarmile u jezera čekající, oznamuje jí, že Vilém do pout dán jest a zítra odpraven bude. Jarmila pochovala se ve vlnách jezera, a Vilém došel druhého dne trestu svého. Avšak dlužno samu báseň čísti, aby se poznalo, jak bohatou obrazností, jak živými barvami a skvělými květinami básník děj tento obsypal a vylíčil. Na příklad uvedeme zde popsání místa, kde Vilém skon-

čiti má život svůj. Lebku zločince, který byl před Vilémem odpraven, ještě jest viděti na sloupu. Půlnoc. Kol kola duchů dav se rojí.

Zbor duchů (sundavaje lebku). „Z mrtvého kraje vystup ven, . . . (Lebka, zbor duchů, hlas, čekan s kolem, žáby z bažiny, vichr, měsíc, mlha, noc, hory, rosa, suchopár, mračno, květ, lehké větry, svatojanské mušky, bouře, krtek, čas, noční ptactvo, hlas, zbor duchů. (Zbor duchů:) „Již je den; již je den!“ (Zmizí.)

Když takto duchové a živly o Vilémův pohřeb se radí, zahaluje on ve vězení duši svou ve mračna, myšlénka umírá myšlénkou. Patří-li do minulosti, zdá se mu, že nikdo pro něho netruchlí, že jest to jenom pouhý sen, nebo dědina jeho, noční rouškou nyní přikrytá, vzplane opět vesele a jasně, jako v jeho první den. Žaluje na to, že byl otcem vyvržen a vyváben do snu života jen proto, aby potrestal vinu otcovu, a takto-li proti vůli své jednal, proč nyní časně i věčně hyne? Stoje na popraží budoucích věků, rozjímá o věčnosti a po krátkém přemítání vidí, že ona jest pustý stín, kde tma přebývá a to, co se nazývá „nic“. Po odpravě sejdou se Vilémovi soudruhové na popravišti, a tichý šepot zavzněl, že vůdce zhynul. Tato jest hlavní osnova básně. Ke konci vyjevil nám básník, že jakási analogie panuje mezi ním a — ovšem ne mezi skutky a činy Vilémovými, ale mezi jeho životem vůbec. Jak Vilémův život popsal, tak líčí básník i svůj život; i jeho věk dětinství byl sen, a jest „zbortěné harfy tón, umřelé hvězdy svit, mrtvé milenky cit, zapomenutý hrob, věčnosti skleslý byt, vyhaslého ohně kouř, slitého zvonu hlas, mrtvé labuté zpěv, ztracený lidstva ráj.“ Věk jeho jinošství jest, co jeho báseň, máj — „večerní jako máj ve lůně pustých skal, na tváři lehký smích, hluboký v srdci žal.“ A pronesev konečně ne lepší

výrok o svém budoucím životě, ptá se, „kdo srdci takovému útěchy jaké dá?“ Nemůžeť se nám zde ukládati, abychom něčím básníka potěšovali, chtíce úsudek pronésti o básni, a v tom ohledu nepřišli jsme k nižádnému útěšnému konci. Popsav nám básník trochu obšírněji místo události, a o mnoho spořeji udav hlavní doby ze života hlavní osoby, staví nám osobu tu po strašlivém živobytí jejím na poprazí nového věku, ana rozmejšlí o vykonané a nastávající své dráze méně jakožto loupežník a vrah, ale více o tom, co život vůbec jest, v čemž i básník jakousi obdobu se svým životem nám podává. V obou případnostech vyskytuje se co hlavní idea, že minulý i nastávající život, onen jednatel duševní, náleží v obor snů, spaní, ničeho. Básník cítiv ale živě, žeby třeba o „věčném nic“ pěti nemohl, snesl za tou příčinou tolik rozmanitých květin, věnců a obrazů, a svůj ideál „nic“ vyšňořil tak mistrně, že musíme to obdivovati. Takto-li básník o bytosti života pěl, i jakž by zpíval o své vlastní básni? Chtěl-li by spravedlivým býti, musila by hlaholiti struna jeho: „Toť ohlas tónu zbortěné harfy, pablesk světla umřelé hvězdy, stín zapomenutého náhrobku a t. d.“ Pochybujeme, že by kdo z ohlasu tónu zbortěné harfy nějaký zvuk uslyšel, a co jsme viděli a slyšeli v této básni? V pěkném oděvu mrtvé, věčné nic! Nenít ovšem nic podivného, zamotá-li se člověk ve víru věčnosti, zachvácen-li směsicí stejně a proti sobě působících mocností a sil a v tomto-li věčném labyrintu nenaznamená si ten neb onen pylíř, dle kterého by se mohl spravovati; to ale jest něco podivného, že ten a takový člověk a tudy též i básník „Máje“ nepozorují odpor ten, že chtíce svoje „nic“ lidem učiniti přístupné, všeliký život snášejí; tu šeptají květinky, tu mluví ptáci, zvučí hory, mluví luna, živ jest u nich celý mír, a předce konečně vystavují za

cíl a konec všech těch mocí — žádný život, žádný cíl, všecko pusto, nic! Odporujeme tomu a podobnému Heglianizmu, že na věčnosti žádný cíl, všecko jedno jest; takovíto filosofové stavíce sebe mimo věčnost, hrubě na to nemyslí, že oni a jejich spolutvorstvo také již ve věčnosti žijí, kdež patrno jest, že, ačkoli životem všecko nadchnuto, předce tento duševní život do těch nejrozmanitějších forem se vlévá, více méně sebe svědom jest, a svědomosti té neustále více nabývá i dle zákonů přírody nabývati musí. Přišedše ale k jedné formě, která jisté dokonalosti dosáhla, tu vynášejí oni filosofové podivný rozsudek, že každý jednotlivec ten z formy své vyjda, do okeánu letí beze všeho tvaru, beze všeho cíle. I jakýž mají pro to důvod, ježto příroda v té samé věčnosti právě naopak to okazuje? Jelikož básník „Máje" asi podobnou myšlénku básnickým rouchem přiodíti se snažil, nalézá se na té samé bludné cestě. Přiodiv se přestýmí květinami, uvrhnul se do vymřelé sopky, anebo snad lépe: jeho báseň jest škvára, která z vymřelé sopky vyhozená mezi květiny padla. Ve květinách můžeme míti a máme zalíbení, nikoli ale v chladném, mrtvém meteoru, který z rozervaných útrob vyvržen byl. V tomto nenalézáme nic krásného, oživujícího, nic básnického v přísném slova toho smyslu. Děj tento mohl v skutku básnické nabýti ceny, kdyby byl básník chtěl roztrhnouti černou oponu, kterou spustila jeho obraznost před každou radostnější výhlidkou. Když totiž Vilém, zničiv svazek se vším životem, na popraviště se nalézal, praví nám básník na str. 50, že před Bohem pobořen v modlitbě tiché stál. Nelze nám toto prohlásiti za omyl tisku,ačkoli poslední slova Vilémova na str. 53 takto znějí: „Pozdravujte (obláčky) kolébku mou i hrob můj, matku mou, vlast jedinou i — v dědictví mi danou." Nyní opravdu nevíme, jak to všecko

vypadá: obrátíme se ale k lepší stránce, že totiž Vilém opět zrušil smlouvu s věčnou smrtí a ke zdroji věčného života se navrátil. I proč nevylíčil nám básník tento výjev svou obrazoplodnou mocí místo hnusného popisování odpravy a kolem lámání těla Vilémova? Pak by na svém místě bývalo, že „vešker plesal tvor" a „slunce veselo v mrtvý zrak sťaté hlavy se smálo". Básník ale liboval si v kontrastech, na svém místě nejsoucích, on raději povrhnul důstojným jménem básníka, a snížil se k bídnému rýmotepci, aby jen, protože sám nic jiného nevidí, okázal nám černou, věčnou prostoru svojí sežhlé útroby. A však ku prospěchu básníkovu máme toto všecko posud jen za směsici myšlének a citů, ve které se duch jeho kolotá, té jsouce naděje, že z toho ze všeho ústrojný život konečně se utvoří. Opakujeme, že jednotlivá popsání, obrazy a vůbec básnický celý apparát, vyjímajíc poslední oddělení a mrzuté opakování rýmů, pěkný, bohatý jest; spisovatel „Máje" musí ale přisvědčiti k pravdě té, že kabát za člověka míti v obor chátry náleží. Chtěl-li by nám pan Mácha v druhém svazku svých spisu podati opět druhé vydání svých snů, svého spaní, může býti ubezpečen, že mocně ho probouzeti budeme; spali jsme dvě stě let, on nesmí nás dutým hlasem své zbortěné harfy do nového snění konejšiti. Bylo by k přání, aby se tak otrocky nevázal právě k té nejšpatnější stránce anglického barda, ale podával nám básně pravé ceny, na odiv stavěl květoucí obraznost, ze které však pramen života, božský nektar vyplývá. To měli jsme za potřebné podotknouti o jeho básni; neměl-li by se tím srovnávati, máme naději, že uzná aspoň tu nejsvětější povinnost, že každý má beze všeho obalu druha svého pozorným činiti na směr jeho jednání, na vezdejší pouť života, a že druh opět za svou bude míti věc, nestranně skoumati náhledy

ty a pravdy se přidržeti. Myslíme, že počátek jsme učinili. — Tisk a papír jsou výborné.

Slav. Tomíček.

(Vyšlo v České Včele č. 22.
dne 31. Máje 1836.)

Ze článku: Einige Worte über Böhmens neueste National-Literatur.

— — — Dass man von der neuesten böhmischen Literatur, namentlich von der böhmischen Nationalpoesie, bei vereintem Streben so trefflicher Gelehrten die Sprache, dieses Vehikel der stylistischen Vollkommenheit zu heben, nur das beste erwarten dürfe, zeigt auch schon die Aufmerksamkeit des Auslandes, und vorzüglich die Anerkennung unseres unsterblichen Göthe, der in der Abhandlung über die Volkspoesie seinen würdigenden Antheil an den Fortschritten der neuesten böhmischen National-Literatur beurkundet.

Diesem allgemeinen Streben nach eigenthümlicher Literatur, die der Stolz eines jeden gebildeten Volkes ist, vollste Achtung zollend, scheint es überflüssig, die Namen jener Gefeierten, die dieses Streben vorzüglich beseelt, und ihre ohnehin bekannten und anerkannten Leistungen zu erwähnen. Es soll hier nur eine, bisher noch unbekanntere Blume, die ein angehender Literator im gegenwärtigen Jahre seiner reichlich aufknospenden vaterländischen Flora schenkte, und deren Duft sich weithin verbreiten möge — erwähnt werden. Es ist „der Mai" — ein romantisches Gedicht von Karl Ignaz Mácha. — Prag 1836.

Der Charakter der slavischen Muse dünkt uns größtenteils ergreifende, oder doch sanft, wie der Thau des Himmels im Blumenkelche schlummernde Elegie, wie

uns auch der größte Theil böhmischer, polnischer und russischer Volksmelodien vorzüglich durch das zerfließende, weiche Eingreifen der Töne, durch lebendige Romantik und süße Klagen der Liebe so innig anspricht.

Diese slavische Romantik ist es eben, die auch das Werkchen unseres Verfassers belebt und charakterisirt. Der sanfte Hauch der Liebesklage schwebt über den, von einer glühenden Phantasie reichlich ausgestreuten Blüthen, und des Autors reges Gefühl spricht sich besonders in jenen Stellen recht ergreifend aus, wo er das romantisch Schöne der Natur und des Unglücks schildert. Am gelungensten ist das erste Intermezzo, wo der romantische Ton des Gedichtes sein Kulmen erreicht hat, und des Verfassers Beruf zu dieser Dichtungsart beurkundet.

Die Handlung ist übrigens einfach, aber wohl ausgestattet, und das Gedicht würde sehr gewinnen, wenn hie und da der Monolog mehr Feuer und Ideenreichthum hätte, und die poetische Höhe sich immer gleich bliebe.

Möge so der Genius uns noch manche duftende Blume pflücken; aber noch willkommener sei uns jene, die mit dem schmeichelnden Duft auch liebliche Heilkraft vereint!

J. N—ky.

(Vyšlo ve vídeňském časopise „Oesterreichisches Morgenblatt", Zeitschrift für Vaterland, Natur und Leben, dne 22. června 1836.)

Pohled na literaturu nejnovější.

Tři básníkové od nedávna výtvory svými nás obdarovali. M. Klácel svými ódami, H. Mácha Májem a V. Raab zbírkou básní rozličných — k nimžto připojily se posléz i Plody zboru Prešporského. Sensaci jakou dva první pěvci mezi námi a kritiky našimi prvotinami svými způsobili, nevšední byla zajisté.

Takového něco, jako jest Máchův (tak řečený) Máj, rovněž v literatuře naší nemáme, i nevím, jestli báseň tato ještě většího pohnutí neučinila než Klácelovy ody, ačkoliv na ni až dosavade jen jediný recensent se odvážil.

P. Mácha jest *básník* — to mu nikdo odpírati nesmí; každý jeho verš jesti povzdech z nejtajnějších hlubin rozbolené, rozjitřené duše — a však předce bych rád temné zvuky harfy jeho jinák slyšel zvučeti — jinák, aspoň za věku našeho ne tak nečesky. Poesie p. Máchova jest kouzelný automat. Srdce moje prahne po lásce. Ai tuť mě k dívce uvedou; skví se dívka vnadou čarovnou; při pohledu jejím všecky moje krásné sny v život vstupují; když ji ale s rozohněnou duší k srdci přivinouti a ze rtů vroucím políbením odlevu ssáti chci: bezživotný studený, železný stroj nacházím, s hrůzou jest mi se zachvěti a s ranou v srdci prchnouti.

Smáti se všichni a napořád nemůžeme; protoliž ale oči k zlosynu jakož jest „lesů pán“ obraceti musím, abych slzy žalu nebo touhy vyléval? Není-liž nic po-

třebnějšího ve stavu, nic půvabnějšího v století našem, nic důležitějšího v životě, než vrahovo rozbírání neznámého „nic“ — není-liž i nic pěknějšího v říši ideálů, čím by se v p. Máchovu srdci byl mohl zpěv vzejmouti, aby „všemi vlastmi“ pohýbal? Když francouzští básníkové sloupy vetchými zatřásti se pokusili, na nichžto jich národní básnictví až dosavad spočívalo, pustili se ovšem do boje nového, smělého i těžkého a musímeť jim prominouti, když veškeré hrůzy a hnusnosti života lidského přerývali a zobraziti se snažili, jen aby světu něco nového podali, neboť z boje tohoto předce jednou pravého básnictví genius vítězoslavně se vyvine; když Byron s duší rozvrácenou, bez míru, bez víry a naděje zoufání své pěl, nemusel bohatý, z rozkoší života vybředlý lord svědomitě na zřeteli míti stav básnictví a občanských poměrů vlasti své, a tato stránka básní jeho nebylať i slávy jeho původem; ale proč u nás, kdežto se nám v znameních nejpříznivějších krásné příští usmívá, kdež potřebí na všech cestách k národu mluviti — a pěvci otevřeť celý svět! — proč u nás, prosím muži mladému, duchem bohatě nadanému, s kolem a popravou se obírati? Zde není místa k dolíčení, že u nás potřeba větší, než kde jinde, aby poesie vznikající rázu *národního* nabyla; když si ale té bohův dcery nejnovější zasvěcence na mysl uvedu, když považím, že tu Mácha, Sabina, Šohaj, Štulc, Trojan, Tupý a jiní pracovati mohou na roli dědičné: pak zapleše srdce v krásné naději, pak musím zvolati: Jinak v život se dívati, a jinák i k bratřím mluviti musíme, nežli hráti si jen líčeně se svou osobou a stýskati:

„Nynější ale čas
jinošství mého je co tato báseň, máj.

Večerní jako máj ve lůně pustých skal;
Na tváři lehký smích, hluboký v srdci žal“ —

— jinák než takto hráti si a stýskati — a zúmyslně kvíleti jakoby pro ztracenou budoucnost, ažby i outrpná hrdlička jméno naše volala s jménem mudrujícího loupežníka a hříšné samovražednice! —

J. K. Týl.

(Vyšlo v XV. příloze Květů, dne 21. července 1836.)

Spisy Karla Hynka Máchy.

Díl první, svazek první. Obsah: Máj, báseň. V Praze, 1836. Tiskem Jana Spurného v 16., str. 68, za 14 kr., na velinu po 22 a 30 kr.

... Klácel, Mácha a Ráb ... každý nějaký vzor před očima míti se zdál. Klácel Klopštoka, Mácha Byrona a Ráb Mathisona — — — neradi se na básně ohlídáme, kde vzor jakýsi básníka jako pronásledovati usiloval a tím méně se nám nadřečené tři vzory — jako v z o r y pozorovány líbí, ač těmto třem cizokrajným spisovatelům, uvažujeme-li cenu jejich sražení z ohledu na jejich zvláštní působení jisté zásluhy upříti ani nechceme ani nemůžeme. — — — Klopštok — — —.

Lord Byron jest nejsubjektivnější básník, jehož znám, a již tím se za vzor nehodí. Celý jeho život a celá osobnost vetkána jest do jeho básní, jež vždy mračna, vyhlídku na pěknější svítání kryjící zahalují. Jeho žalost a bolest jest málo kdy taková, aby soucity vyzvala; čtenář jest často na rozpacích, má-li ji posměchem či zoufalstvím nazývati. Jen jeho kvetoucí ano až oslepující sloh, jeho obrazy, k nimž z celého světa barvy vypůjčuje, a obraznost ze všech nejživější čtenáře bezděky uchopuje. To, co jemu odpouštíme, jinému za zlé míti musíme, ano, co jej často zdobí, hyzdí jiného jakožto nepřirozenost. — — — Mathison — — — kdo ze jmenových básníků nejvíce poesie vyvinul? — Já myslím, že při všech vadách prvního

básnického spisu: Máj nazvaného — p. Mácha. — Máj p. Máchy nechci posuzovati; nedospělať tato báseň pro kritiku; ale z té příčiny předce dlužno na ni poukázati, proto že ze všeho, cožkoliv p. Mácha ve svém Máji podal, p o e s i e vysvítá. Až podruhé — totiž tenkráte o p. Máchovi šířeji promluvíme, až nám pěknější příležitost k tomu podá.*)

Jeho Máj aspoň mne příliš uráží; neboť od oběšence a angela tak nepoeticky padlého s nechutí oči obracím. Třebať i p. Mácha dokola krásných květin nasázel, pěkných obrazů v pozlacených rámech navěšel, předce vůně jeho květin a lesk jeho obrazů puch a vyzáblost lotra se klátícího nezahrnou, a hnusné kolo a šibenici našemu oku nezakryjí, nechť by se i v pozadí sám básník dostavil. A pak co nám do Byrona? — Péj podruhé p. Mácha, jak se moc vyšší v jeho ňádrech ozývá a neohřívej své srdce a nerozplamenávej svou obraznost na nepřirozených výtvorech anglického lorda s sebou vždy bojujícího; oč že jemněji a čistěji zazní jeho lyra k potěšení našemu. Tak jest ale jeho Máj, jak on sám na str. 33. zpívá: „Toť co se n i c nazývá.“ —

V Praze, 1. listopadu 1836.

Dr. *Jos. K. Chmelenský.*

(Vyšlo v listopadovém čísle Časopisu Musea Království Českého.)

---

*) Litujeme srdečně, že se nám příležitost tato leda jen při pozůstalých spisech Máchových udá; neboť právě teď se dovídáme, že v Litoměřicích dne 5. listopadu b. r. zemřel. Nemalá škoda pro tak nadějného spisovatele, jenž i co právník by dobré služby byl konal.

Literní zprávy.

Spisy Karla Hynka Máchy, díl první: Máj; v 16. 2 archy i $^1/_2$, u Spurného v Praze za 14 kr. stř.

Báseň to převýborné dary ducha jevící, v duchu romantickém jediná posud v liter(atuře) naší.

Žel! Žel! spisovatel v 26. roce svém dne 5. listopadu b. r. k veliké ztrátě naší, přivčasnou smrtí zemřel. Čest jménu jeho.

K. Kuzmány.

(Vyšlo v Hronce, „Podtatranské Zábavnici“, v I. díle III. svazku 1836.)

Denní kronika.

Z Prahy. Přátelům literatury československé opět zprávu bolestnou podati musíme. — Dne 5. listopadu 1836 v šest a dvacátém roce věku svého zemřel po dvoudenní nemoci p. Karel Hynek Mácha. Pochování leží v Litoměřicích, kamž se byl po skončeném studium práv z Prahy odebral. Rodiče, nevěsta, přátelé a vlastenci v smutku pro jinocha nadějného pohříženi jsou. — Pracemi svými, zde onde v „Čechoslavu", zvláště pak ve „Květech" roztroušenými a posléze vydáním Máje stkvěle své nadání básnické projevil, a úmrtím jeho pěkná literatura naše ztrátu trpí, jakouž ji tak snadno jiný ze spisovatelův našich nenahradí. Cokoliv se i básnickému jeho duchu za vadu namítalo — časem bylo by se vyrovnalo a uhladilo, až by se jen byl v Pánu zesnulý, z dosavadního světa mladických snů v životě skutečném obeznal. Nyní jiného nic nezbývá, nežli dle započatého již rokování věrných přátel — v rukopisu pozůstalé, jakož i veškeré sem tam roztroušené plody sebrati, srovnati a doplniti, a takž jménu jeho po všech končinách v přízni Čechoslovanův onu památku zustaviti, kterouž by si byl vlastenským snažením a pracemi svými časem sám vítězně vydobyl. Bodejž jen brzo k vydání se pokročiti mohlo! My o věci té rychlou a všechněm zajisté vítanou zprávu podáme,

*

jelikož víme, že mnoho pěkného po něm zůstalo, a péro jeho, že si již hojných ctitelů získalo. —

J. K. Týl.

(Vyšlo ve Květech dne 17. listopadu 1836.

Pomněnka na hrobě Karla Hynka Máchy.

... Věčnosti skleslý byt,
Vyhasla ohně kouř, slitého zvonu hlas,
To jestiť zemřelých krásný dětinský čas.

K. H. Mácha.

Nad životem se trudná rozprostřela noc,
uhaslo slunce, zchladlá záři čaromoc;
jedinká z oblohy jen hvězda zírala,
mdlá jak by v temnotě pusté umírala.
Tak blízkou nebi, zemi však tak vzdálenou,
i osamotnělou se věčnosti proudící
na smutné pouti své, nad spustlou krajinou,
ji spatřil j i n o c h , v dálku nejistou bloudící.

Ta hvězda jediná vším světem byla mu,
jedinou myšlénkou, v i d i n o u mladých snů;
zář její světlem jej i plamenem blažila,
i zchladlé životem mu srdce ovlažila.
Však mdlela víc a víc — i jiskry hynuly,
smrtelným rouchem si chmury obvinuly,
i s výše daleké, s obzoru nebeského
do bezdna klesnula v i d i n a — hvězda jeho!

On padající zřel, nadarmo vzhůru hled
zasílal; prázdný byl a tmavý nad ním svět! —
Za mořem daleko zahynul hvězdy kmit,
a za ní daleko vlál věčné touhy cit.
Ji smutný zpěvu hlas, zoufanlivé volání,
ji slzy jinošské, strun žalostné stonání,
ji stesk zádumčivý, ji prudký ducha let,
ni plamen, světlo její víc nezvolá zpět!

Kde však v i d i n y zář s zemí se splynula,
čarovná růže z hrobu se vyvinula.
Byla-t to růže l á s k y — vonný dech z ní vál;
jí ztrátu jinoch svou, jí touhu žaloval,
a růže — květ pozemský — s jinochem slzela,
nebeské jeho touze přec nerozuměla!
I jakož on hvězda, jen ji zočil, spadla,
tak růže, ledva se jí dotknul — již uvadla!

Již skleslá byla hvězda — svadlý růže květ;
bez l á s k y — v i d i n y, naň zíral tmavý svět.
Kdo zřel jinošské slzy? — zaslech' jeho žal? —
Do bezkonečné dálky harfy zvuk zavál.
V soumračné ozvěně n á m smutek jeho zněl,
cit jeho hluboký v zpěvu se noci chvěl,
a jeho toužení se vzdálnou vlastí neslo,
až zpěvem labutím i srdce jeho kleslo!

Již dozněl poslední z b o r t ě n é h a r f y t ó n;
co anděl smrti bledý, mrtev jest i o n,
jehožto srdce žel tak hluboký cítilo,
jehožto pění n á m i srdce roznítilo.
Již oči neslzí, na věky zbledlo líc,
nebolí srdce — ústa nestýskají víc. —

Svou hvězdu, růži svou tam skvělé opět najde,
a vlasti? — ach, své vlasti nikdy on nezajde.

*K. Sabinský.**)

(Vyšlo ve Květech dne 17. listopadu 1836.)

---

*) Sabina.

Na smrt Karla Hynka Máchy.

Sem vonné kvítí na věnce,
památku ctíme vlastence!
— zhynul!! — zhynul!!! —
Dalekoť jeho sen, umrlý jeho stín.
Máj.

Tedy předce pravdivá ta smutná zpráva —
Mácha zemřel! — — Ach jak bídný tento svět!
V prvním pramenu již hyne skvělá sláva,
ledva zrodilý, již opadává květ!

Osude! ach proč jsi vytrh' vlasti z klínu
nejlepšího syna — silnou podporu?!
Proč jsi svrh' — což není ještě dosti stínů —
hvězdu nejjasnější nám tu z obzoru?!

Mohlať svítit, kde jen slabá záře svítá!
Jakž moh osvěcovat temno vůkol nás!!
Ach, tak bujné poupě, anož nejprv zkvítá
krásnou chtě být růži, zkazí krutý mráz!

Proč že smrt si právě toho vyvolila?
Kdo chce kvítko, nejkrasší si vyhledá;
srdce jeho jemné duše čistá byla,
duch, jakýž se žádným ranám nepoddá.

Než ni duše citlivá, ni jemné zvuky
líry jeho pro hrubý svět nebyly —.
Nebe znalo jeho cenu — jeho muky,
a vše strasti, jenž mu srdce tížily.

Dobrá smrt porozuměvši jeho citu
vedla jej, kam duše jeho toužila:
do blahého tam v edenských krajech bytu,
a tak bolest, již tu trpěl, skončila.

Viděli jste někde na rovině státi
o samotě břízu s hlavou skloněnou,
když jí větvemi divoký vítr klátí,
věje smutnou v sněžném rouše krajinou?

Aneb někde křížek na hřbitově pustém,
pod nímž lebka leží — mrak se otvírá,
slunéčko se chladné zasměje, a v hustém,
šedém mraku opět mizí — umírá?

Tak byl M á c h a, sám tady stál v pustém světě,
mnohá bouře sílu jeho zkoušela;
on hledal smrt v každé krásе, v každém květě —
vidina se truchlá nad ním snášela.

Budiloť vše žal v něm, nikdež těchy
nenašel, nesdílel s žádným svou bolest,
nikdo neslyšel poslední jeho vzdechy; —
a však bol jen krátký, blaho věčné jest.

Teď vidíš vidinu v skutečnosti jasné,
tam již nebudí nic více bolest tvou. —
Tam vše volno — tam vše dobré, pravé, krásné
v souzvuku milostném rájskou jesti hrou.

Tam teď najdeš ducha sobě příbuzného!
Však i my chcem s tebou cítit, s tebou snít!
Mámeť zpěvy, věrný obraz ducha tvého,
v těch ty budeš věčně mezi námi žít! —

F. L. Rieger.

(Vyšlo ve Květech 1. prosince 1836.)

Pláč nad smrtí Karla Hynka Máchy

od *K. Kuzmányho.*

Das ist das Loos des Schönen auf der Erde.
Schiller.

Hynku! Hynku! Hynku!
On sám.
Listku malý, v zármutku tichém jda do Karlova sídla,
veršem nehlazeným vem tu žalosti slzu!

Věř, že mi vůle není, zvonivé teď písně vymýšlet,
neb srdce mé mi jen „Hynku" a „Hynku"! úpí.

Plačte vy pěvci čilí, Vltavou nad plačte šumící,
na hrobě Máchy ležíc Čechie „Hynku" volá.

Krásnou's byl hvězdou mihající lesky nebeské,
třem vlastem měňavé naděje barvy jevíc!

Máj pěl jsi květný, červa v květě pěl jsi slzící;
smrt svou pěl jsi; pěvec v srdci si červa tušiv.

Krásný, marmorový byl tvůj zpěv, pěvče žalostný,
marmorový, studený v srdci ti háral oheň.

Ach, ty úpíš v životě, básník teď po smrti káráš,
zlost káráš života, z ráje že vinně ušel.

Vím, nejeden stinnou Šumavou zhasne ti, Česko,
v rozdrápaný v souzvuk, než sleje Máchy se pěv.

Než třikrát sleje se, třikrát zase bolně rozerve,
rána pokud zacelí, teď slzu nám co točí.

Plačte, vy pěvci čilí, Vltavou nad plačte šumící,
na hrobě Máchy ležíc Čechie „Hynku" volá.

(Vyšlo ve Květech dne 29. prosince 1836.)

Ze článku: Slovo k panu Drovi Josefu Chmelenskému a jemu podobným Českým recensentům, od vydavatele.*)

— — — Během půlletí tohoto došly nás dva dopisy obšírné a ostré, jeden z Moravy, druhý pak skrze Pešť z Čech, obsahující obranu spisův *Máchových*, *Klácelových* a *Kollárových*, proti křivému, mlkvému a nevlídnému posouzení skrze P. Dr. Jos. Chmelenského v Musejníku loňejším. Poslány byly nám dopisy ty s prosbou, bychom je do Hronky umístili, poněvadžby ale aspoň dva tištěné archy byly zaujaly, a že Hronka není literaturním spisem, žádosti té odepříti museli sme, pak i proto, poněvadžby to sotvy bylo k pokoji a k svornosti posloužilo, kterýchž věcí náramnou máme potřebu. Slíbili sme však něco sami promluviti a slib ten nyní plníme.

Kdožkoli spisy tří těchto mužů čítal, vyznati musí, že jsou to mezi všemi plody básnickými liter. naší nejlepší, nejpodařenější; každý však ve své způsobě. Ač pak P. Dr. Chmelenský svým jalovým posouzením kritikou svou, jedině to dokázal, že ducha spisů těch nechápá, kritika jeho že není kritika, než málo co

*) Vydavatelem Hronky, Podtatranské Zábavnice, kde tato odezva na kritickou činnost Chmelenského r. 1837 vyšla, byl Karel Kuzmány.

lepšího nad marné tlachářství: nesmíme předce tím opovrhnouti, „alto supercilio“, znajíce jak snadno se mnozí křivým soudem na zlou cestu navésti dají, na nichž nám předce záleží, aby soudili právě, pak aby se bezočivné takové posuzování na potom více ostýchalo, šetříc sobě zásluh spisovatelů našich nejvýbornějších. „Mně se to nelíbí, tedy je to nepravé. My sme uvykli k tomu a k tomu; toto pak není takové: tedy je zlé,“ to je způsob rozumování P. Dr. Chmelenského a nejvyšší pravidlo jeho kritiky. Neznáme muže, ale nevíme, kterak to, bez zardění se, kritikou nazvati mohl. „Mácha obral si za vzor L. Byrona a Klácel Klopstoka, oba ty vzory jsou zlé: následovníci jejich vydali díla nepodařená. Nám se díla ta nelíbí, my sme takovému cos neuvykli: tedy jsou díla ta nepravá, zlá.“ Toto jest smysl, běžící přes celou recensii P. Dr. Chmelenského. Nemohl-li by někdo taktéž rozumovati: Pan Chmelenský obral si za vzor strašidlo v hrachu proti vrabcům, aby on podobně těch neposvěcenců, kteří „Kytku“ co kokardu nad čelem nenosí, od Parnassu odstrašil; ale vzor ten jest zlý, spisovatelé nejsou vrabci: ergo Pan Dr. Chmelenský dělal nerozumně?“ Jediné jest, co P. Dr. Chmel. duvody vytýká, tu i tam u Klácela a pak větší u Kollára odchýlenost od přijatého psání způsobu. Ale jeli toto největší potenci soudného muže u nás? aby se totiž od přijatého způsobu na vlas neodchýlil; není-li *duch*, který obživuje? Ale cože jest P. Chmelenskému do ducha, on stíhá literu, nu a ta mu odplatiž to, co nás všech v našich nejvýtečnějších třech básnířích obrazil, poškvrňuje vděčnost a uznalost naší naproti těmto třem hvězdám krasomilé literatury naší. Kdybychom chtěli posouditi přísně jen titul jeho „Kytky, daru Uměny zpěvů“, přesvědčeni jsme, žeby si to nedal za rám, ať v titule tom ani jen jediného pravého slova není. Ai tedy P.

Doktore: non sutor ultra crepidam, t. j. račte tomu pokoj dáti, čemu nerozumíte; Pakliže musíte recenrovati, račtež to aspoň vlídněji činiti než ste to i s Wesnou učinili. Nežádejmež pouze dokonalá díla, jest to věc nemožná, šetřimež si více ducha než litery a mějmež se k sobě uctivě, vděčni jsouce coby jen i za dobrou vůli. — —

— — — —

Z dopisů Fr. L. Čelakovského J. K. Chmelenskému.

I.

V Praze, 31. července 1837.

Nejmilejší příteli!

— — — „Dosléchám, že se na Vás dva sršňové vyřítili, jeden ve verších, druhý v prose. Mně však ještě ani jedno ani druhé před oči nepřišlo. O prvním*) Vám na Moravě nemůž býti neznámo, druhé jest Hronka. Leč jak pravím, neviděv toho ani onoho, aniž touže viděti, nemohu též soud posud projeviti; jen to vím, že bylo s mrzutostí o tom vypravováno. Vás to hýkání, doufám, neomráčí lekem. Ale to mi jde na mysl, jest-li že ani vy jste svou hedvábnou kritickou rukou té luze vyhověti neuměl, kdož by se chtěl o to pokusiti.“ — — — „Můj soud o té věci jest asi tento v několika slovech: Nač mám já (a tak rovně i vy), jsa čehos lepšího schopen, sloužiti oslům za hřebelec? a možnoliž i drsnatou srst jejich vyhladiti? — — —“

(Následují věci důvěrné.)

---

*) Klácel, 2. svazek.

II.

9. září 1837.

— — — „Před třemi dny jsem ponejprv okusil, co jest literácká hořkost — žluč, vztek a rozjitřenost. Jak Vám známo, podnikl jsem i vyvedl již nejednu literní šrutku a důtku, ale vždy to šlo — ať tak dím ze směšných plic, ať i souper muj jakkoli při tom si počínal a se dvořil. Tentokráte ale mi překypělo — zkrátka, věc ta se týkala vás. Šp.— mi podal ku přečtení, co slovácký halama proti Vám napsal — dle mého smyslu ale ne spisovatelé, ne vzdělaní lidé, ale hrubí pacholci jen tak psáti mohou. Měl-li bych chlapa toho po ruce, psal bych mu ne perem, ale holí na záda odpověď. I běžel jsem s tím k Palackému,kterýž též to byl četl, a důtklivě jsem mu domlouval, by toho bez slova nenechal. On cosi tosi — konečně předc to řekl, že toho bez podotknutí nenechá. Nalezl jsem toho večera u něho více známých, též jednoho neb dva Slovákofily — i pověděl jsem jim z duše do duše za tepla své mínění, třebať jim to nevonělo. Daremné ty stránky ve Hronce posud-li jste nečetl, učiňte mi to k vůli a nečtěte je — udělejte tak, jako i já jsem ve dvojí podobné případnosti postupoval, nechtě o čmáříkách takových nic věděti, a považuje je za nepsané. To jest jedno, a to Vám přišlo z toho, že jste trochu — ach jak levně! proti srsti zasáhl. Jiným jste zas zhřešil, hladiv tuze po srsti. Palacký si mně na vás stěžoval (šlo-li to zcela ze srdce, nevím), že váš poslední článek s velikou mrzutostí četl, že se diví redaktorové nesoudnosti a že Vám to snad jen z toho ohledu odpustí, an jste to z přátelského přenáhlení učinil — — —“ atd.

(Následují věci soukromější.)

Z dopisu Chmelenského Čelakovskému.

V Kroměříži, dne 15. září 1837.

— — — „Co mi o Hronce píšete, musí věc ta asi strašná býti, když tak i vámi hnula.“ — —„Vám děkuji srdečně za vaše účastenství na věci té, a však nemyslete, že mne takové paškvily rmoutí. Nečetl jsem jich a nebudu je čísti, to Vám svatě slibuji. — Odpovědi Palackého zapotřebí nemám, zvláště an je jen z ohledu toho dáti slibuje, že se z přátelského přenáhlení „Slovo o kritice“ napsalo. Artikul tak obšírný se z rukávu nevytřese, a já jsem se nejednou vyspal, než „Slovo“ to vypracováno a přepsáno bylo; pročež jsem se také nepřenáhlil a i dnes bych tak byl psal, jako tenkráte. Já vidím již, že se pro nynější svět literárný, jakový u nás jest, nehodím a pročež nebudu pro tisk již ani slova psáti od dnešního dne. Že slovo své držeti umím, jste i vy, ba i moji nepřátelé přesvědčeni. — —“

(Následují věci důvěrné.)

Z J. Kollárova německého spisku:

Über die literarische Wechselseitigkeit zwischen den verschiedenen Stämmen und Mundarten der slawischen Nation.

(Úryvek z § 13.)*)

— — — Die Plastik, die Darstellung der körperlichen Schönheit (z. B. Venus, Apollo), hat gewisse Grenzen der Vollendung, die die Zeit kaum weiter bringen kann: hingegen die geistige Kraft, die Poesie, die Naturkunde, Philosophie u. s. w. kann und soll sich an der Zeit immer stärker üben. Das romantisch-moderne Princip lenkte dennoch viele Jahrhunderte hindurch die Völker nicht ohne Nutzen und Folgen für die Menschheit; es erzeugte und pflegte das Ritterthum, die christliche Frömmigkeit, Demuth, Liebe, Zartheit, Hoffnung, Sehnsucht und viele andere Tugenden: aber in der neuesten Zeit verlor es beinahe ganz seine Haltung, und hat vorzüglich an Byrons Muse bittere Früchte getragen, indem es in Widernatürlichkeit, Sentimentalität und Empfindelei, dann in Schwärmerei und Schwindelei, endlich in eine

*) Prvních 11 paragrafů tohoto spisku vyšlo původně r. 1836 v Kuzmányho Hroncu, rok na to v německém překladu samostatně v Pešti, r. 1844 konečně v Lipsku; německé vydání je rozšířeno o § 12—20. Náš citát je pořízen podle vydání lipského.

Ueberspannung, Ueberreizung, Fieberhaftigkeit, kurz einen Byronismus ausgeartet.

Ueberbildung oder Uebersättigung, Uebereizung und daraus erfolgte Geistesmattigkeit und Gefühlserschlaffung ist nun der Charakter unseres Zeitalters. Cervantes in seinem Don Quixote und vorzüglich Byron in seiner eigenen Person und seine Nachfolger haben das moderne krankhafte Princip bis zu seiner Vollendung consequent durchgeführt. Will man poetisch oder überhaupt ästhetisch auf unser Zeitalter wirken, so muß man es aufrütteln, entflammen, durchschaudern, durch Spectakel-Stücke, wie z. B. Robert der Teufel, der Freischütz, die Ballnacht u. s. w. Der schnelle Wechsel des höchsten Pathos mit der leichtsinnigsten Verspottung der heiligsten Dinge; herzzerreißende Gemälde des menschlichen Jammers mit rücksichtslosem Hohn gegen die ganze menschliche Natur, gegen die Schöpfung und den Schöpfer; eine aesthetische Tyrannei, die sich darin ergötzt, das Gemüth des Lesers oder Zuschauers durch Feuer und Eis, Lachen und Weinen, Liebe und Haß, Barmherzigkeit und Grausamkeit, Schamhaftigkeit und Unverschämtheit, Tugend und Laster, Himmel und Hölle, kurz durch alle Extreme mit frevelhaftem Spiel und oft einem gewissen satanischen Gelächter unabläßig zu jagen: das ist der jetzige, durch die Ausartung des Romantischen Princips herbeigeführte, überbildete Zeitgeist. Diese modernen Dichter sind in der Aesthetik das, was die Schwärmer und Fanatiker in der Religion; sie haben nach Abstumpfung der natürlichen Gefühle, die feinste Wollust des Daseins in sinnlich geistiger Verzückung entdeckt, und verlassen die Natur, die für sie kein Salz und Gewürz mehr hat, um dort noch den Genuß schmackhaft und die Bildung süß zu finden und zu machen. — — — (Str. 53—54.)

Úryvek z Rubšovy básně „Horimírův skok“. *)

Dlouhé, pusté sklepení;
hleď kam hleď,
všudy zeď,
z níž mrtvý dech zavívá,
již chladný pot polívá —
toť Horimíra vězení!
On kráčí sem a kráčí tam
s sklopenou k zemi tváří,
on kráčí, neví ale kam,
po truchlivém žaláři.
Do trudu se zabírá;
a na černavém sklepení
svit, co celinké vězení
osvěcoval, umírá,
a půlnoc hrobům věrná
se vůkol, vůkol černá.

On kráčí sem, on kráčí tam,
čas dlouhý sobě krátí;

---

*) Otiskujeme zde alespoň nejtypičtější úryvek básně Fr. Jaromíra Rubše, své doby velmi populární, aby vysvitlo, jak se Máchovy básně zmocňovala i belletrie, a to docela i péra jinak tolik prostodušných a dobromyslných současníků, jako byl František Jaromír Rubeš. Výňatek vzat je ze čtvrtého zpěvu „Horimírova skoku“ (‚Dlouhý

tu počne rozjímati,
a mluví takto k sobě sám:
„Být —
neb nebýt?
Živu být?
Přestat žít?
Přestat žít — snad přece být?
Spát? — ba spát!
Snad také snít?
Sny — však jaké sny?
Budou se mi zdát též dny?
Budou se mi zdáti léta?
V jiskřící-se dennici?
Neb v vybledlém měsíci?
Aneb v lůně Hladoleta?
V stálici neb planetě? —
Dosti, dosti jednoho!
A co je mi do toho?
Pro mne třebas v kometě! —
Bylo ňák a ňák zas bude,
bída — ta je nyní všude.
Ať je živ, kdo mříti nechce;
já, já půjdu odtud lehce,

čas'), kde popisován hrdina básně, po svém známém kousku jatý a uvržený do vězení. Je to vyslovená parodie na 2. zpěv „Máje" Do oka bijící persifláž na Máchovu báseň je v „Hor. skoku" ostatně i jeho počátek (dívka očekávající milence), zpěv třetí (soud Horimírův se vpadajícími venkovany a „sborem", parodující I. intermezzo „Máje" a j. Rubeš si tu dobromyslně dobírá ostatně i jiné básníky (Schillerovu Bürgschaft, Jana z Hvězdy etc.).

„Horimírův skok" vyšel r. 1838 ve „Květech", rok na to v „Deklamovánkách".

Sem náležel by i otisk útočné Tyllovy novelly Rozervanec, vyšlé r. 1840 ve „Vlastimilu", jíž neotiskujeme z ohledu na rozsah publikace. V Sekaninově souborném vydání Tyla (Kočí) je v I. svazku na str. 633—649.

život jest jen cesta k hrobu.
Mdloba tu jen stíhá mdlobu,
neštěstí nás stále hlídá.
za nouzí jde strach a bída,
pro smrt se jen člověk narodí;
dobře má, kdo život zahodí!
Kdo se bojí smrtícího drába,
ten je baba!
Mám tu skonat na zimnici,
chybu v tisku, pakostnici,
na šíp milenčiny nevěry —
pročbych se měl báti
umírati
na ostří té sekery?
Ten kdo žije, mnoho zkusí;
kdo se zrodí, zemřít musí;
mohli ti a mohly jiné —
Horimíre, proč pak ty ne?
Pojď smrti, družko milená! —
Ha, to myšlénka studená!
Zejtří den — ten hrůzný den,
ten promění můj dávný sen!
Až půlnoc světy zahalí,
sbor kulichů se přivalí,
zpěv pohřební mi zapěje;
a až se zase usměje
slunéčko zlaté zrána,
přiletí ňáká vrána.
Hrůza i ten jasný den
můj černý nezapudí sen."

Jun prudčej kráčí sem a tam,
a volá k nočním mrákotám:
„Slyš mě, noci, máti černá!
Hrobům věrná!

Já ti musím zazpívat,
přijď se na mě podívat,
až tě pustí osud z hrobu;
a v tu dobu,
jak mě zhlédneš,
černá máti — zbledneš!“

„Měj se dobře, krásný světe!
Pro mne svadl již tvůj květ.
Však co jest to — světa květ?
A co jest to, co v něm kvete? . . .
Chudého ďábla smích —
zbořený ctnosti chrám —
první družičky hřích —
svatě líčený klam —
poslední bídy stesk —
smrt vstávající z mdlob —
oka hříšnice blesk —
zmrzlého orla hrob —
zapomenutý dluh —
z pouště do pouště let —
z hříchů zkovaný kruh —
vyzáblé tváře květ —
věčně hladový chrt —
vejskot — slzy, a smrt!

„Ha, co to všecko mluvil sem?
Co se to semnou děje?
Jaký pak život mě to hřeje?
Zdali pak je to ještě zem,
kam noha moje kročí?
Vše semnou se již točí —
Jsem-li pak tím, čím dřív sem byl?
Žiji-li pak, jak dřív sem žil? —
Ach, tím jsem ještě, čím sem byl!

Ach, mně teprv bude jíti,
slunéčko kde jiné svítí!
Půjdu půjdu — půjdu spat.
Spánek můj, ten bude chladný;
kdo mně bude lůžko stlát?
Lůžko stlát — ach žádný!
O má drahá vyvolenko!
Moje drahá, dobrá Zdenko!
Ty mě neuvidíš víc —
z naší svatby nebude již nic!"

Zvolav zdychl, v bolu klesl,
na kamení studené
oudy složil zemdlené,
a duch jeho v blažené
kraje snů se mile vznesl.

Z kritiky o „Deklamovánkách“ F. J. Rubšových.

... V oboru pěkné literatury naší obzvláštních básnických povah ovšem nazbyt nemáme, protož také, jestli se kde nějaká vyskytne, pozornost i uznání obecné jí nemine; čtenářstvo naše s básníky svými cítí; se zkoumateli rozmýšlí a duševních pěstounu svých srdečně si všímá. Tato všeobecná pozornost, toto účastenství na nových, podařilých spisech vlastenec-kých jest pak zvláštním půvabem rozkvétající literatury, a půvab tento jest i pohnutkou mladých spisovatelu k činnosti. Není tedy divno, že i pan R u b e š vydáním svých Deklamovánek všeobecné, každým novým svazkem se obnovující a množící obliby dosáhl ...“

... „Dvoje vlastnosti nade vše při každém básníku, neobyčejně nadaném, zajímají nás i rozhodnou oblibou jeho u národu a působení jeho na krajany své: cizotou nezkalený p r a m e n o b r a z o t v o r n o s t i a p r a v d i v o s t c i t u. U všech skoro národu vzdělanějších nalézalo se geniálních básníku a posud se jich nalézá, kteří buď v čele věku svého stojíce, buď jej docela předčíce, právě od svých krajanů nepochopeni zůstávali, malého mezi nimi soucitu nalezli, a v dědině vlastní ohlasu nepatrného zbudili. Jsouť to duchové vystoupivší z okresu čtenářům obyčejným nepovědomého, jichžto city a myšlénky — buď vypěstované v temnotách obecenstvu neprůzračných,

buď cílící po výšinách všednímu lidu nepřístupných — proto že z kořenů života národního nepocházejí, v národu se neujmou. Slova i obrazy jejich jeví se co mámivé přízraky na obzoru života i poesie; mnozí jim se obdivují, málokdo však jim rozumí. Komuž ze znalcu literatury cizokrajné v ohledu tom nenapadne geniální Shelley, nešťastný syn Albionu a soudruh nesmrtelného Byrona? Komuž z našinců nepřipadne Karel Hynek Mácha, jehož hluboký cit a těžká mysl od některých za šílenost považována byla? —

K. Sabina.

(Vyšlo v I. svazku Literárních Besed „Vlastimila" r. 1840.)

Ze článku: Beiträge zur Geschichte der neuböhmischen Literatur.

(Fortsetzung und Schluß.)

— — — Karl Ignaz Mácha war unstreitig eine der hervorragendsten poetischen Individualitäten; dafür spricht seine eigenthümliche Weltanschauung und Dichtungsweise, die wegen ihrer Neuheit (in Böhmen), ihrer Verwandschaft mit Auswärtigem, und vielleicht auch wegen ihrer allzuinnigen Beziehung auf die Person des Dichters, bei einem großen Theile des slavischen Publikums als affektirter Byronismus verdächtigt wurde. Alle jedoch, die den zu früh verstorbenen (Mácha starb im 26. Jahre seines Alters) talentreichen Verfasser des Gedichtes „Mai" genauer kannten, und nicht unfähig sind, Charaktere aufzufassen, welche eine, oft falsche, aber doch eigenthümliche Bahn verfolgen, stimmen darin überein, daß in diesem Geiste erstaunliche Kräfte lagen, die aber mitten in der Krisis einer fruchtbaren Entwickelung großentheils sich selbst aufgerieben hatten. Der bereits außer Cours gekommene Byronische Malkontentismus, der einige Zeit hindurch fast in ganz Europa grassirte, bemächtigte sich auch dieses jungen Čechen, und ließ ihn immer mehr und mehr in einen engen Ideenkreis sich hineinweben, aus welchem er sich mit der Zeit gewiß kräftig heraus-

gerungen hätte. Man spricht von vielen Nachahmern Byrons in Europa, und bezeichnet auch Puschkin und Mickiewicz als solche, ohne zu dieser Behauptung ein Recht zu haben. Die unberufenen kleinlichen Nachahmer traten bald wieder in jene Dunkelheit zurück, aus der sie hervorgekommen waren; jedoch die aus sich selbst sich entwickelnden, mit Byron verwandten Geister — wie die beiden Genannten — verdienen neben dem großen Engländer gestellt zu werden. Die Zeit, welcher diese Dichter angehören, so wie die Verhältnisse, welche sie umgaben, rechtfertigen die düstere Stimmung dieser Repräsentanten der Poesie des 19. Jahrhunderts bei Allen, die ihrer Erkenntniß nach befugt sind, dieselben zu beurtheilen. Auch Mácha würde seine Stelle neben Jenen gefunden haben, wenn ihn nicht der Tod seinem Wirkungskreise früher entrissen hätte, als es ihm möglich wurde, allen Forderungen Genüge zu leisten, die man mit Recht an sein Talent stellen konnte. Seine Fähigkeiten sind jedoch außer Zweifel gesetzt, theils durch seine bereits veröffentlichten, theils durch die hinterlassenen, noch nicht gedruckten Schriften, deren theilweise Herausgabe seine Freunde besorgen werden. Mit dem Gedichte: „Der Mai", welches Mácha als erstes Heft seiner sämmtlichen Schriften herausgab, hat er sich selbst das Schwanenlied gesungen; denn das Erscheinen des zweiten Heftes unterbrach der Tod. Der Zustand der Mittelmäßigkeit, in welchem sich überhaupt die böhmische Kritik befindet, — die so viel albernen Lobes und wieder unbegründeten Tadels der Oeffentlichkeit übergibt, daß eine gesunde, zeitgemäße Ansicht kaum hindurchzudringen vermag, — entschuldige auch die in den böhmischen Journalen über Mácha gefällten Urteile. Man bemerkte, daß die geistesarme Kritik eine Menge anderer Dinge vom Dichter verlangte, als die Poesie in sich

faßt; man warf ihm Skepticismus vor, und sog Gift aus der herrlichsten Pflanze; man zergliederte das Gedicht und suchte ein Skelett irgend eines moralischen oder überhaupt eines Verstandes-Satzes als Grundidee herauszufinden, ohne zu begreifen, daß das Element dieses Gedichtes ein lyrisches ist, und auf einer Reihe leidenschaftlicher, zum Bewußtsein gelangter Gefühle beruht. Deshalb ist auch das Epische nur als ein zufälliger Theil hingestellt, um die eigenthümliche poetische Weltanschauung des Dichters aus entsprechenden Situationen hervortreten zu lassen. Wenn die Weltanschauung, die dieser Dichter von Beruf in seinem Werke entwickelte, mit jener der gewöhnlichen Menge nicht übereinstimmt, so ist seine Poesie dabei keineswegs beeinträchtigt, ja sie gewinnt an Eigenthümlichkeit. Das Wesen der Poesie liegt in dem dichtenden Individuum, und wo es in Momenten der Aufregung hervortritt, da künden sich die Spuren einer neuen, noch nicht geschauten, an schönen Bildern und Gedanken reichen Welt, die im Geiste des Dichters vollendet, in seinen Schöpfungen nur theilweise zum Vorschein kommt. Ein poetischer Gedanke, und eine glückliche Bearbeitung desselben macht noch keinen Dichter von Beruf, auch d a nicht, wo mannigfache Bildung und leichte Handhabung der Sprache den Mangel einer poetisch durchbildeten Persönlichkeit verdecken, wie es bei mehreren der neuböhmischen Literaten der Fall sein mag. — Eine so reiche, blühende Phantasie, ein so tiefes Gefühl beurkundete bis jetzt Keiner der öffentlich aufgetretenen böhmischen Dichter wie Mácha, und war auch nach der Richtung, die er genommen, Manches zu tadeln, so kann dieß doch nur als eine Krisis betrachtet werden, die jeder größere Geist erlebt, als ein Zustand, aus welchem auch Mácha, wie gesagt, sich herausgewunden hätte, da dies nur von der Willkür des Individuums abhängt;

indeß ein mittelmäßiges Talent auch mit dem besten Willen und einer mit der Volksstimmung kongruirenden Weltansicht, sich doch nie zu einem bedeutenden Dichter erheben wird. Außer dem bereits veröffentlichten und auch in auswärtigen Blättern besprochenen „Mai" hatte Mácha viele ausgezeichnete, meist lyrische Gedichte verfaßt, die zum Theil in böhmischen Journalen abgedruckt sind. Als Meisterwerk aber verurkundet sich das leider unvollendete romantische Gedicht „Der Mönch", wo Mácha, bereits Herr seines Stoffes geworden, sich plastischer und vollendeter in Wesen und Form herausstellt. Aber auch als Prosaist war Mácha mit Glück aufgetreten. Seine „Bilder aus meinem Leben", — und besonders sein „Schloß Bürglitz" (in den Kwěty 1834) weisen auf dieses Schriftstellers schlummernde Löwenkraft hin, deren vollkommene Entwickelung zur Verherrlichung des Vaterlandes sehr viel beigetragen hätte. Auch sein hinterlassener, noch ungedruckter Roman: „Die Zigeuner" berechtigte zu kühnen Erwartungen, die nun alle mit des Dichters Tode in ein herzliches Betrauern sich verwandelt haben. — — —"

Karl Sabina.

(Vyšlo v příloze ke 12. číslu časopisu „Ost und West", redigovaného v Praze Rud. Glaserem, ve IV. ročníku r. 1840.)

Poznamenání Miloslava Josefa Hurbana v I. ročníku Nitry.

(1842.)

(Na str. 153—154. prvního ročníku Nitry uveřejňuje Hurban známou Máchovu píseň: „Po kraj skály jinoch sedí...“ a uvádí pod čarou tuto glossu:)

Báseň tato jest od nebohého Máchy, básníka mladého nejnadanějšího Čechie, jehož úmrtí tím více želíme i my Slováci, čím více přesvědčeni jsme, že jsme v něm velikého a tvořivého genia utratili. Báseň samu mi doručil za času mého po Čechách cestování pan P., jemuž zde vroucí díky vzdány buďtež. Abychom jen čím spíše i ostatní pozustalé plamenné výtoky skvělé obraznosti Máchovy vydané spatřovali!

Redaktor.

Ze článku: Karl Hynek Mácha's „Mai"

von Theodor von Grünwald.

(Autor předmluvy, psané v celém podání velmi sympaticky a k básnickému geniu Máchovu uznale, vykládá na prvních stránkách hlavně básníkův životopis a povahu. Otiskujeme proto pouze jen passus konečný, který je vlastní kritikou Máchova díla a jeho „Máje".)

— — — Mácha hatte einen festen, entschiedenen, aber verschlossenen Charakter. Er besaß neben starker Ausdauer, hohem Selbstvertrauen und einem bis an Verwegenheit gränzenden Muthe einen hohen Grad von Ehrgeiz, welcher zuweilen in Eitelkeit, oder vielmehr eine Sucht, originell zu erscheinen, ausartete, die sich vorzüglich in seiner äußern Erscheinung kund gab. Daher wurde Mácha von Vielen für einen Sonderling gehalten. Sein weiches Dichtergemüth äußerte sich besonders in einer edlen Sympathie für menschliche Leiden und in seiner Vorliebe für die Natur. Sein treues Gedächtnis, vereint mit seltenem Scharfsinn und richtiger Beurtheilungskraft, eigneten ihn eben so zum guten Juristen wie zum tüchtigen Schriftsteller. Seine überaus lebhafte und fruchtbare Phantasie war besonders reich an Naturbildern; doch versenkte sich Mácha eben so gerne in das Mystische, Schauerlich-Großartige und Schwermüthige, das auch seine Dichtungen durchweht. Besonders charakterisirte ihn jene Schwermuth, welche seine Seele überschattete, seine letzte Lebensperiode aber umnachtete.

Mácha's kleinere Gedichte und Novellen sind in den böhmischen Zeitschriften „Večerni wyraženi", „Gindy a nyni" und „Kwěty" zerstreut und harren, eben so wie die Bruchstücke eines größeren Gedichtes und eines Drama's, der Gesammtausgabe. Sein Roman „Cikani" soll dem Vernehmen nach demnächst erscheinen.

Nur das Gedicht „Mai", dessen erste Uebersetzung hier geboten wird, ist bei Lebzeiten des Dichters herausgegeben worden. Dieses Gedicht, überaus reich an Schönheiten, ist zu den besten Gaben neu-böhmischer Poesie zu rechnen, seiner Art jedoch das einzige in ihr. Siegfried Kapper, durch die Nachklänge slavischer Nationallieder als gewandter und tüchtiger Gärtner bewährt, hat den Geist des Originales in den Garten deutscher Sprache mit glücklichem Erfolge verpflanzt. — Möge diese Uebersetzung die Aufmerksamkeit des deutschen Publikums auf eine Literatur lenken, die, obgleich noch jung, schon so manches Ausgezeichnete brachte!

(Vyšlo jako předmluva k 1. německému vydání Máchova „Máje". Báseň přeložil Siegfried Kapper a vyšla r. 1844 v ročence „Libussa", vydávané v Praze P. A. Klarem.)

Z feuilletonu „Pražských Novin“: Karel Hynek Mácha.

(Roku 1834 vyšel ve feuilletonní části „Pražských novin“ pozoruhodný, nepodepsaný (psal jej spisovatel František B. Kořínek) článek pod hořením titulem, který je v prvních svých partiích vlastně vysoce zajímavou povšechnou literární úvahou. Vycházel od 20. ledna do 11. března, obsáhnul celkem 9 feuilletonů (č. 17., 21., 23., 25., 27., 31., 34., 46. a 60.) a obírá se vlastním Máchovým dílem teprve ve druhé půlce. Začíná větou: „Literaturu tvoří jednotlivci“, kterou šíře rozvádí, zastává náhled, že talentové génia nenahrazují a že pouze geniové, jež poznáme podle samostatné duchovní činnosti, vládnou časovým duchem, třebas by ihned uznáváni nebyli, a že jenom větší či menší množství geniů vymáhá literatuře určitý význam. Vzpomínaje Malčevského „Marie“, která byla nepochopena, ale později způsobila v Polsku veliký literární převrat, a vyličiv zápas klassicismu a národní písně v Polsku i v Německu, přechází na vlastní půdu písemnictví domácího, glossuje význam Kollárův i Čelakovského, karakterisuje vlivy Rukopisů a píše ke konci III. feuilletonu):

Poezie domácí potřebovala kromě národních živlů také ty živly, které hýbaly ostatním světem. Jenom tak bylo jí lze vystoupiti ze své obmezenosti.

Které byly ty živly? A kdo je uvedl do poezie české? Na tyto dvě otázky dáme dnes krátké dvě odpovědi.

Byla to romantika.

A romantiku do literatury básnické uvedl k nám *Karel Hynek Mácha.*

(Na to vyličuje, částečně samostatně, částečně podle Sabinova úvodu k Máchovým spisům básníkův život, karakterisuje povahu (samotářství, lásku k písemnictví),

*

vyznačuje jeho literární sklony, vypočítává četbu, zejména Scotta a Byrona, načež uvádí na tu dobu velmi karakteristický passus):

Ani Mickěvič ani Novalis ani Byron nejsou příčinami jeho duševního směru, nýbrž toliko podněty, buditeli. Čtením těchto básníku pocítil *jenom* jasně Mácha, že jeho vnitřní život příbuzným jest oněm individualitám. Protož nemůže o affektovaném Byronismu Máchy ani řeči býti. Máchův vnitřní život byl *první* příčinou jeho romantického názoru; Byron toliko *druhou*.

(Na to přechází autor k povšechné karakteristice Máchova díla, načež věnuje celý VI. feuilleton „Máji"):

Řekl-li Mácha: „Poezie tím je původnější a různější, čím *odpornější* jsou *kontrasty*," nechtěl vlastně nic jiného říci nežli: *Poezie tím je romantičtější, čím odpornější má kontrasty.*

Na důkaz toho slouží nám sama čelní báseň Máchova — totiž onen pověstný, rozkřičený, od jedněch do nebe vynášený, od druhých nesmírně zatracovaný „Máj".

O Máchovu Máji bylo již dosti mluveno i psáno a idea základní hledána tu i onde. Není pak hlavní myšlénka ani ta, že minulý i nastávající život, onen jednatel duševní, náleží v obor spaní, ničeho. Pak bychom ovšem mohli slušně a spravedlivě říci, že v této myšlénce nic krásného, nic oživujícího, nic básnického nespočívá. Kdyby to byla čelní idea celé básně, nevíme skutečně, proč by byl Mácha svou báseň Májem nazval a pro kterou příčinu by byl o svém hrdinovi tato slova pronesl: „Před Bohem pokořen v modlitbě tiché stál." Básník složil báseň *romantickou* a jako takovou musíme ji posuzovati. On přioděl — jako druzí romantikové — kontrast mezi ním a ostatním světem v bás-

nické roucho, čili lépe řečeno, on sobě takovou osnovu byl zvolil, kterouž dobře mohl připodobniti k své subjektivnosti.

Jiná myšlénka základní tu není. Básník nemá na zřeteli nikoho jenom sebe. Oněť vidí, any jeho nejkrásnější ideály na zmar přicházejí, ač jeho duch v nejbujnější síle pod tíží prosaického světa klesá; on, který ramena v překypující lásce po veškerém lidstvu vztahuje, jest odstrkován, vysmíván, zrazen a uprostřed největšího davu osamělý. A jinak ani nemůže býti u romantického básníka; toť jeho charakteristický moment.

Vímeť, že subjektivné pojímání veškerenstva náleží výhradně romantickému názoru. Protož lehce bude nám stopovati tento moment v „Máji". Strašný lesu pán jest hlavní osoba této básně. Otec jej vyvrhl z domu a on se stal loupežníkem; cizí vinou vydán jsa na život hříšný, zamiloval se do padlé dívky a dověděv se o jejím svůdci, zavraždil jej — netuše, že to vlastní jeho otec. Pak byl chycen a do žaláře uvržen. Tam očekává své odpravení, kteréž vskutku bylo vykonáno.

Děj to zajisté velmi jednoduchý, ale Mácha by nemusil býti romantikem, kdyby obyčejnou úpravou romantikův neuměl jej vyšňořiti. Kontrasty, ironie, sny a touhy a vůbec vše, co romantika podává, upotřebeno v bohaté míře, aby skvělý byl effekt docílen. Fantasie všechny květy musila střásti, by jimi strašný lesu pán byl ozdoben. Především ale musil celý děj tak býti zosnován, aby egoismu básníkovu za dost činil. Básník zpracoval vskutku děj tím způsobem, že jej ulil v každém ohledu dle formy subjektivní.

Strašný lesů pán je vyvržen od otce — takť i básník, jenž se cítí ve světě osamělým, bez útěchy, bez vzájemné lásky, neboť i svou vlastní lásku vidí otrávenou,

zničenou, zmařenou. Strašný lesů pán zavraždí otce; i básník pomstí se nad světem, který ho nepoznal, a sice opovržením. Básník však dobře cítí, že svým neštěstím není vinen sám, nýbrž skutečný život a protož naříká i je sobě vědom svého zoufalého stavu. Básník rád si vzpomíná na své krásné, utěšené ideály — „strašný lesův pán ve snách dny mladosti zas žije“ — kterýmž nepříznivý osud nedal a nedá nikdy vzniku.

Nechceme-li při posuzování Máje světýlkovati, musíme vždy toho dobře býti pamětlivi, že báseň ta romantická jest. Romantiku však potápí skutečný svět i skutečného člověka do světa mlh a přeludův, kteréžto mlhavý svět každý romantik podle své libovůle kouzelnými barvami zastírá. Mácha učinil takto i se svým hrdinou, *jenž není nic jiného nežli básník sám* — v lidstvu jako loupežník, „příšera“! Subjektivní pojímání veškerenstva tvoří hlavní ráz básnictví romantického, a pro tuto rozhodnou subjektivnost slit je předmět, jejž básník opěvá, s básníkem úzce, podstatně a dokonale.

Nejskvělejší toho důkaz podává nám Byron ve svém Childe Haroldu. V předmluvě k prvnímu a druhému zpěvu pravil původce takto: „Od přátel, jichž mínění sobě velmi vážím, doslechl jsem, že *vymyšlený* charakter Childe Harolda v podezření mohl by býti uváděn, jako by jím *jistá osoba* byla míněna; čemuž rozhodně odpírati sobě dovoluji.“ V předmluvě ale ke čtvrtému zpěvu, kterýž teprve po osmi letech byl dokonán, přesvědčil se sám básník o totožnosti své osoby s Childem Haroldem, pročež činí zřejmé vyznání, že Child Harold *sám je básník* a Harold následkem toho z jeviště naprosto mizí.

Něco podobného máme i při „Máji“. Strašný lesů pán, ač je vzat z rytířské doby — z rytířských románův, kdežto historie tato četně je zpracována, slouží předce

Máchovi jenom za larvu; básník si děj vypůjčil, aby tím volněji a otevřeněji své idey nám mohl říci; tedy nikoliv děj tvoří podstatu, nýbrž romantický názor světa. Básník nám podává jenom v příkladu naučení: že skutečný život ničí ty nejkrásnější ideály; proto také z hlavního děje jenom tolik je vzato, aby čtenář nedal se *dějem* upoutati, nýbrž *reflexí*. A v tomto ohledu pravili jsme, že „strašný lesů pán" je básník sám vztahem, totiž k účelu: *k vylíčení náramného kontrastu mezi ním a ostatním světem.* Za tou samou příčinou „neztrhl básník černou oponu, kterou spustila jeho obrazivost před každou radostnější vyhlídkou" — za tou samou příčinou nevylíčil nám básník výjev ten, kde se Vilém navracuje ke zdroji věčného života, a kdyby to byl učinil, byl by se básník spletl a octl na bezcestí. Takto nám podal *dokonalou romantickou báseň*, jsa sobě dobře vědom *svého účelu*; ti, kdož ony a podobné námitky „Máji" předhazovali, tápali ve tmách. Pochopujeme, proč Mácha se smál, čta posouzení rozličná na svůj „Máj" . . .

(Feuilletony další jsou opět rázu povšechnějšího, rozvádějíce základní myšlenky svrchu uvedené.)

Karel Hynek Mácha.

Narozen 15. listopadu 1810, † 5. listopadu 1836.

(Úryvek.)

Ponořme se do života básníka Máchy, poznejme to vlastenecké, jaré, svobodou nadšené, unylou vlast svou milující srdce, jež se bratří s duchy evropejskými, aby spásu a svobodu přineslo svému národu! . . . snad porozumíme heslu jeho: „Dalekáť cesta má! Marné volání!“ — volal genialní Mácha k národu svému a tím vyšinul se z koleje porobeného národu svého, tímž heslem vypověděl jest válku, jako před tím Mickiewicz ve Vilně vší pohodlnosti, tímž heslem vzbudil nový ruch v literatuře české, kteráž slepě dotud bojovala pod práporem Máchovým, aniž by vědoma sobě byla konečného cíle, kterýž naznačen — *„marným volánim! dalekou cestou Máchovou“*. Vytýká se Máchovi *Byronismus* afektovaný, vytýká se i Mickiewiczovi. — Byronská nespokojenost, kteráž vnikla i v srdce Čecha Máchy, nazvána jest modou. Ano, té spokojenosti bylo tolik v Evropě za onoho času, kolik zotročilých srdcí v prsou svým tlukotem se ozývalo. Avšak na Albionu zrodil se slavný genius, z útrob srdce puklého ozvaly se zpěvy, jsouce tlumočníkem a ozvěnou všech žalu a bolestí na kontinentu, a básníkové všech mučených národů jali se v temných rouškách opěvati ty boly svého vlastního srdce, kteréž

nebyly jiné než boly celého národu. Bohužel! že jim nedáno i bojovati mečem za národ svůj. „Spaste národ!“ tak zřejmě a jasně volal Mácha ku svým kmenovcum a oni mu nerozuměli. Každý věk tvoří své zvláštní charaktery, jenž co náčelníci jeho zvláštního rázu mu dávají. Neporozumí-li který národ svým charakterům, jest takový zjev patrným důkazem o nedospělosti jeho. Byron propůjčil toliko povaze věku svého i charakterům svého druhu výrazná slova, za kterouž příčinou naň hleděla Evropa jako na vůdce onoho romantičného básnictví, kteréž po něm školou Byronovskou nazváno. Není na místě, abychom líčili veškeren převrat, kterýž romantika Byronovská byla dovršila, tolik jisto jest, žeť nikoli Byron, alebrž duch celé doby 19. věku v tomto druhu romanticnosti, v umění a v životě vládne a mysli rozechvívá . . .

Avšak Mácha nadchnut duchovním pokrokem zahraničním, rozpálen myšlenkami svobodnými, bystrcu myslí pochopil oživující sílu živlů národních a záhy přilnul k nim s celým duchem svým.

V „Máji“ emancipovala se musa česká z otrockých pout domácích a spěla k cílům dějinstvem vytknutým. V „Máji“ jest strašný lesův pán hlavní osobou celé básně. Otec jej vyvrhl z domu a on stal se strašným pánem lesů. I zamiloval se do padlé dívky a dověděv se o jejím svůdci, zavraždil jej — netuše, že to vlastní jeho otec. Polapen, do žaláře uvržen a odpraven. — Toť jest celá osnova básně romantické, v kteréž sny a touhy v bohaté míře se jeví, aby skvělý effekt docílen byl. Fantasie veškerými květy, jichž měla, obsypala strašného lesův pána, aby se skvěl jako nástroj vůle vyšší, kteráž pomstou stíhá ty, jimž výhradné dáno právo v pouta jímati lidstvo celé, vešken květ svobody krvavými rukami svými porvati a metati v bláto. *Jarmila* však, onen passivní princip, ona

„kleslá hvězda s nebes výše, jenž padá v neskončené říše u věčně věčný byt, jejíž pláč z hrobu všeho co strašný jekot — hrůzný kvil — —“ Jarmila pomstěna rukou *muže volného*, čili v podobenství *strašného lesův pána*.

Na zřeteli měl básník romantický nešťastnou vlast svou, úpící v jarmu moci absolutistické, měl na zřeteli sebe co representanta své vlasti. Romantika potápí skutečný svět i skutečného člověka do světa mlh a přeluduv, kteryžto mlhavý svět každý romantik podle své libovůle kouzelnými barvami zastírá: tak Mickiewicz ve svém *Konradu Wallenrodu*, tak Mácha zase v *Máji*. Subjektivnost pojímání veškerenstva tvoří hlavní ráz básnictví romantického. Mácha přicděl kontrast mezi ním a ostatním světem v básnické roucho, on sobě osnovu takovou byl zvolil, kterouž by nejlépe mohl připodobniti k své subjektivnosti. On vidí, jak jeho nejkrásnější ideály na zmar přicházejí, jak jeho duch v nejbujnější síle pod břemenem prosaického světa klesá. On, jenž lokte své v překypující lásce po veškerém lidstvu vztahuje, jenž lidstvo celé na srdce teplé by přivinul a za ně smrť na kříži by podstoupil, vidí se zrazena u vlasti své.

Překonán mocí fisickou, osamotnělý v boji, zvolá tu romantický básník, neztráceje naději v lepší budoucnost, z útrob srdce svého: Daleká cesta má! marné volání! — On sám připodobňuje se k tomu mstiteli trpícího lidstva, k strašnému pánu. Jeho věk dětinství byl sen, ano zbortěné harfy tón, mrtvé labutě zpěv, ztracený lidstva ráj; věk junošství jeho „*večerní jako máj ve lůně pustých skal*, na tváři lehký smích, hluboký v srdci žal.“ Tak pěl Mácha jako nikdo ještě před ním, avšak současníci nerozuměli jemu: plivali na slunce a poplivali sobě vous.

(Vyšlo v 1. svazku sbírky „Naši mužové“, biografie a charakteristiky mužů slovanských, jež psal Jan Ev. Sojka. V Praze 1862.)

Glossy z Arbesovy knihy: „Karel Hynek Mácha".

(1886.)

— — —

Tím, co jsme byli právě citovali, a ze všeho, jak počínal si Mácha po zdrcujících posudcích „Máje", které mohly i střízlivého člověka k zoufalosti dohnati, nade vši pochybnost vysvítá, že vše, co zdálo se býti na Máchovi vrstevníkum jeho ctižádostí a marnivostí, bylo právě jen onou tajeplnou pružinou duševní, bez které jest umělec pouhou anomalií.

— — — (Str. 85—86.)

*

— — —

Shrňme pro okamžik všechny význačnější vlastnosti, kterýmiž vrstevníci Máchovi nešťastného pěvce „Máje" obmyslili, v přehlednou skupinu.

Ctižádost, marnivost, ješitnost, koketnost a výstřednost uvedli jsme již na počátku. Později přibylo nám samotářství, nevlídnictví, chorobně vášnivé studie, zádumčivost a fantastství; nejnověji obcování s rozervanci, nohsledství Byrona, skepticismus a rozervanost — jaká to řada bez odporu vzácných vlastností, z nichž dvě nebo tři úplně stačí k znetvoření nejvzornějšího člověka ve hnusnou karikaturu!

Ale což vše to vadilo vrstevníkům Máchovým?

Mácha byl člověk samostatný, duch jeho vynikal nad prostřednost jako Sněžka nad pahrbky kolem

Prahy; on byl také člověk zajímavý, duchaplný, hluboký, slovem geniální — a takový už se neobejde beze všech těch psychologických pseudocárů, kterýmiž malost a bezduchost lidská stůj co stůj „okrašluje“ každého, kde nejde do „šablony“. (Str. 97—98).

*

— — —

Mácha byl jedním z prvních, kterýmiž v Čechách „světobol“ básnicky interpretován — není tudíž divu, že zcela bez obalu prohlášen za rozervance téhož zrna, za jakéhož básníci „světobolu“ tehda u nás vůbec prohlašováni.

Žel, že nežil o několik decenií později, kdy vynalezeny nové šibolety. Není nejmenší pochyby, že by mu byl na příklad za našich dob zcela klidně vypálen na čelo znak nejčernějšího, nejzoufalejšího pessimismu.

Za dob Máchových byl však pojem pessimismu více méně neznámý, nebo správněji řečeno, nebyl ještě frasí, kterou se nyní tak často označuje cosi, pro co není dosud ještě případného jména — a tak musil se Mácha spokojiti charakteristikou pouhého rozervance — za našich dob, jak známo, již skoro úplně zaniklou a zřídka kdy užívanou, jakoby byli „rozervanci“ úplně vymřeli.

— — — (Str. 99).

Na Máchův den.

Kdož nám poví v dnešní den slavnostní, byl-li Máchuv „Máj“, když před půlstoletím na tmavém obzoru našem v diamantovém svitu své vznešené poesie zazářil, skutečně denničí, nový zlatý věk národu našemu připovídající, či byla-li kouzelná báseň ta jen plápolem pochodně úmrtní, již vztýčil osud nad blízkým jeho hrobem a která uhasínajíc ještě jednou se rozjiskřila k drzé třpytné lži?

Kdo nám poví, chystá-li věcná spravedlnost odvetu oné rouhavé tlupě zoilů, která rovněž žárliva na lesk minulosti naší jako na nadějné vzněty naší budoucnosti, s pustým smíchem se chlubí, jak hodlá rozšlapati nádherné roucho české slávy, jak rozsápati velebnou její korunu, aby přestala navždy býti znakem úmluvy mezi lidem a jeho králem?

Kdož nám poví, vida tam na severu v bouřlivé dále zástupy bratru polských zoufale se podrobovati násilí dosud neslýchanému a loučiti se s rodnými krby, aby k nim mohl zasednouti cizinec, vyvlastnit se z otčiny za krvavou hřivnu svou, aby se stala državou jeho — nebude-li los takový i údělem ostatních jejich pokrevenců v středu Evropy?

Kdo nám poví, neprihlásí-li se některá zlobou poměru zotročilá větev s nimi sbratřená sama, žeť ochotna podobné dílo vlastnoručně na sobě vykonati v zájmu prý pokroku světového, nevzdá-li se dobrovolně z podlého jen lokajství nároku na důstojnou samostat-

nost, na volný vývoj, nepostarají-li se matky její samy, aby děti jejich v cizích školách zapomněly na svůj původ, nevnutí-li jim samy cizí jazyk, aby se dodělaly na tržišti světovém jistěji úspěchů, neubijí-li otcové její v potomcích svých sami poslední záchvěv národního vědomí — aby se nikdy již přihlásiti nemohli k lidu, z něhož pošli, aby nikdy o tom nepřemítali, kterak byla zašantročena jeho čest, otrávena jeho krev, zničen jeho život?

Kdo nám v slavnostní den ten poví, je-li v českých srdcích tolik ještě nadšení, v české hroudě tolik ještě vláhy, aby máj dále mezi námi rozkvétal, nebyl-li genius Máchův a stoupencův jeho poslední již jen záblesk hasnoucího ducha národního, nýbrž že se z něho zrodí nové a zas nové pokolení pěvců posvěcených, kteréž se povznese na perutích jeho ku vzletu pořád mohutnějšímu, rozpjatých do výší těch, odkud kane do duší po pravdě žíznících mana jasného poznání, čisté krásy, svatého míru? *K. Světlá.*

(Vyšlo v „Palečku“ r. 1886.)

Ze článku prof. Jaroslava Vlčka v „Kapitolkách“: Karel Hynek Mácha.

— — —

Jako umělec byl Mácha z našich nejnadanějších a nejsvědomitějších. Už Thomayer ukázal,*) jak v ‚Máji‘ malba krajiny je přesná, studovaná dle skutečných modelův. A čím ‚Máji‘ bylo Podbezdězí, tím v ‚Cikánech‘ byl Kokořín se svým okolím a v ‚Katu‘ Křivoklát. Pohledy na Prahu, na Benátky a Terst, zpravidla osnované na kontrastech světelných, působí jako obrazy Doréovy. Kdežto v románech čteme ještě hojně širokých popisův podle Waltera Scotta: nejen příroda, i kraj, příbytek, kostym — z ‚Máje‘ už sálají žhavé barvy Byronových povídek veršem, malba velkými rysy, al fresco. A jak prostými prostředky uměleckými básník často dosahuje plného účinku! Vzpomeňme na rozhled s výšiny v třetí části ‚Máje‘: *temné* hory, *růžný* den, *májový* dol, *modravé* páry, *růžové* nebe, *modré* mlhy, *bílé* dvory, *brunatné* slunce, ‚v jezeru *zeleném bílý* je ptáků zbor, a *lehkých* člunků běh i *rychlé* veslování *modravé* stíny vln v *rudé* pruhy rozhání; . . . v šíré jezero *uzounký* ostrov sahá, z nějž města *malého* i *bílé* věže stín hlubokoť stopený v *zelený* vody klín‘ . . . a všechen obraz další — co je to jiného než jednoduché a v prostotě své přec

*) Lumír 1891, XIX, 4.

plné a syté, přírodě odpozorované epitheton homérské? A právě takové studie dle skutečných, živých předloh jsou i Máchovy postavy drobnější: starý povídavý vysloužilec, horalé, vesničané, zámečtí úředníci, měšťané.

(Vyňato z „Několika kapitolek z dějin naší poesie"; kapitolka pátá, z odstavce IV.)
Kniha vyšla v Praze r. 1898.

Z článku prof. V. Flajšhanse, napsaného úvodem ke XX. vydání „Máje“.

— — —

Myslím, že vlastní cena Máje leží v tom, že jest první — a jediné — umělecké dílo básnické své doby. Obraz světa v duši básníkově — nemáme jiného z let třicátých. K vytvoření takového obrazu je třeba vzácného daru pozorovatelského, bystrých a jemných smyslů. Toho nevidíme u Kollára ani u Čelakovského. Vlček ukázal,*) jak jemně a bystře Mácha *vidí*; ale sluch jeho jest ještě daleko bystřejší. Jak krásně podán dojem tónu rohu v noční tišině, jak jemně zachycen mizivý zvuk kapky padající, jak každému připadá ‚zbortělé harfy tón‘! Slavené první verše Máje „hrdliččin zval ku lásce hlas . . . o lásce šeptal . . . strom lkal . . . slavík pěl . . .“ atd. nemalují, ale hrají. Celý Máj jest hudba: grandiosní jeho srovnání „dalekoť jeho sen, umrlý jako stín“ . . . končí v posledním akkordu „slitého zvonu hlas“ . . . jeho krajiny nekončí perspektivou dalekých obzorů, nýbrž zmírajícím tonem celé přírody: (I.) „. . . zve k lásky hrám hrdliččin hlas: „Jarmilo! . . .“ (II.): „a kapky, vod i větrů zpěv vězňovi blízký hlásá skon . . . z dálky se sova ozývá a nad ním půlnoc bije zvon“, intermezzo druhé: „zachvěly se

*) Viz úryvek předešlý.

lesy dálné, ozvaly se nářky valné: Pán náš zhynul! — zhynul!! — zhynul!!!“ — A celý ‚Máj‘ vyznívá slavným „Hynku! — Vilémel! — Jarmilo!!!“ —

(Publikace vyšla r. 1905, náš citát je se stránek XXXI a XXXII.)

Z J. Vodákova článku v „Čase“: „Karel Hynek Mácha“.

— — — —

Noc dala Máchovi nejpřednější a nejvzácnější vlastnosti jeho básnického výrazu, ty, které nejvíce bylo žádoucno po něm napodobiti. Napsal v *Máji* verše tak vzdušné a průzračné, že už tím není lahodivějších a líbějších niternému zoru. Představme si něco jako dívčino obavné čekání nebo celou scénu žalářní v rukou některého z pozdějších básníků: jaká by to byla tíha! jaké nucené nadsazování! jaké přidávání složitosti a ohromnosti! A tu všecko je kladeno tak prostě, lehce, snadně, jako mohou být jen věci nejurovnaněji a nejvybraněji nazírané. Začáteční odstavec Máje kupí tolik různých obrazů a zjevů; ale nesou se kolem vás lehce, zřejmě, volně, protože je nevýstižná harmonie vytříbeného celku, v němž zůstalo jen to, co dávnou a stálou pospolitostí noční se slučovalo. K tomu teď ta měkkost, jemnost, něha, tichost, mírnost a všecko podobné lpící na každém verši! Když ve verších Máchových čtete slovo *hřmot* nebo *hluk* („zbouřených jako vod“), zdá se vám to být právě jen slovem, jemuž schází všechen vlastní tělesný dojem. Jeho výjevy zdají se být pozorovány jen jako v silhouetách z dáli, z níž je vidět obrysy, posuny, ale zbavené vší rušnosti a lomozivosti: celá ta poprava, jaké to tiché, tiché vidění! Do vězení „lehkým chodem“ přichází strážný

•

a ten strážný, to je vlastně jen „lampy svit", jenž „od sloupu k sloupu ... dlouhou zalétá síní, vždy bledší — bledší její kmit, až v zadu zmizí její moc ..." Verše Máchovy, to jsou lehounké, hebké, měkké vločky, které v rozlehlých nočních tišinách neslyšně se snášejí a pozorně, netíživě kladou se jeden na druhý: necítíte v nich hmotnosti, toliko vzdušný ševel line se vám duší „jako listů šepotání", „večerních co krajin pění". Jen noc, jen noc mohla stvořit něco takového.

Ale noc učinila také Máchu prvním, jenž v naší poesii vyjádřil *velké kosmické pohledy*. Cokoli Mácha viděl, viděl jako velký kosmický děj a jako velký kosmický děj to také vyslovil. *Máj* celý byl Máchovi oslavou přírody proti strasti lidské. Pro něj láska Jarmilina a Vilémova byla jen jediným tónem v nesmírné světové, tesknè dumné symfonii, kterou slyšel svým napjatým sluchem, a jejíž ztlumenou, domlkající ozvěnou měly být jeho verše. Stihl-li Viléma neblahý osud, tedy: „Klesla hvězda s nebes výše, mrtvá hvězda sinný svit; padá s nekonečné říše, padá věčně v věčný byt. Její pláč zní z hrobu všeho ..." Na Vilémovu smrt celý vesmír chystá se v tom báječném prvním intermezzu, kde krtek ryje hrob, kde svatojanské mušky nesou drobné pohřební svíce, kde suchopár rozdouvá vonný dým, kde padající rosa dává horám slzy — —. Tvor umřel a veškero stvoření ví o jeho smrti. Vilémův dětský věk, básníků dětský věk, — co to je? „... Dávná severní zář, vyhaslé světlo z ní, zbortěné harfy tón, ztrhané struny zvuk, zašlého věku děj ..." Jedna z těch nesčetných věcí tvořících život kosmu, stále zanikajících a mizejících, stále zůstávajících jen představou a snem, to je dětství Vilémovo a básníkovo. Jarmila hyne v jezeře „a krajina kolem šepce: Jarmilo! v hlubinách

vody: Jarmilo!“ Přes měsíce tvář jdou mračna a „zahalil vězeň v né duši svou.“ Sbor druhů truchlí po vůdci a vítr lká s nimi, les lká s nimi, skála lká s nimi.
— — — —

(Vycházelo v Čase dne 4., 10. a 11. června 1905.)

Z Arne Novákova úvodu k Sebraným spisům K. H. Máchy.

— — —

Máchova vlastní básnická osobnost nejprudčeji a spolu nejvelkolepěji se vybíjí na dvou místech „Máje", jež právě jsou nejodlehlejší od epického dění: v druhém zpěvu básně, kde v půlnoční temnotě a bezzvuké prázdnotě podzemní kobky Vilém přímo a zblízka s úděsem pohlíží do Medusiny tváře záhrobní nicoty, a v epilogu celé skladby, v němž básník, úplně vystoupiv z objektivnosti vypravovatelovy, s bolestnou otevřeností odhaluje svůj vnitřní osud, svou osobní tragoedii, neméně beznadějnou, než byl truchlý osud Vilémův nebo Jarmilin. Tato dvě místa jsou vskutku duchovními ohnisky „Máje": Mácha tu se silou meditace i bezprostředností lyrismu, s bohatstvím obrazů i s kouzlem slovní hudby, se zázračným darem snění i s uměním obrazného symbolismu soustředil své myšlení, svůj světový názor, svou představu života. Kdežto však Mácha v dřívějších pokusech lyrického genru nedovedl úplné vyrovnati živel ideově konstruktivní a náladově malebný a často namáhavě a nejistě hledal pro myšlenku případný poetický výraz — nyní, v hodině rozloučení, kdy navždy zachází za skalinu na obzoru, za jakési jasnovidecké inspirace, vše se mu bezděčně a organicky proměňuje v dokonalý básnický útvar, za úplného splývání pomyslu a obrazu, ideje a symbolu, citu a metafory, kontemplace a malby, filosofie a hudby.

Zde, v útvaru definitivním a rekapitulaci konečné, setkáváme se opětně se subjektivní filosofií Máchovou, jež k nám mluvila z jeho lyriky a jež svrchu byla analysována: Máchův skeptický nihilismus metafysický mluví z tajemného šumotu a záhadného šeptání posledních úvah Vilémových v půlnočním tichu, rušeném pouze zoufalým rhytmem těžkých kapek, řinoucích se s mokrých stěn vězení; Máchův zrazený illusionismus a passivní elegismus propuká v hloubavých dumách před zbělelou lebkou zločincovou na kolu popraviště za májového večera, přecházející v noc; mučivé chvění hrůzy nad ustavičným bezútěšným střídáním jevů a nicoty naplňuje ponuré ovzduší obou scén, kterými se Mácha znovu projevil jako vzácný básník večerních stínu, houstnoucích temnot, nočních chmur. Takto se oba výjevy, vyplňující zpěv II. a IV. „Máje", stávají posledním a nejvyšším slovem genia Máchova, jeho básnickým odkazem; proti nim také ostatní součástky „Máje" jsou pouhými zatímními pokusy: ať již jest to melodický zpěv I. se svou neodolatelně sladkou mdlobou toužebné lásky i se svým zoufalým pathosem vyvršené beznaděje, nebo vzrušený zpěv III. se svou malebnou krásou jasné přírody, vysmívající se takřka člověku v jeho nevýslovném neštěstí, nebo posléze obě uzavřené ballady, zvláštní suggestivní síly, jimž básník v zralém rozmyslu komposičním přiřkl místo pouze episodické.

Tak zmizely v „Máji" tvrdé a těžké kontury epické pod měkce lazenými barvami důvěrné a prožité lyriky a pod zvláštním, zázračným temnosvitem meditace filosofické, a obraz, původně snad koncipovaný jako děsivé, vášnivé fresko figurálně výpravné, přepodstatnil se v toužebný symbolický sen srdce: součástky krajinářské, náladová malba přírodních scenerií soustřeďovaly při tom na sebe víc a více intensivního

zájmu tvůrcova. Byly chvíle — jednu z nich zachytil známý Máchův zápis v deníku — kdy Mácha chtěl celou komposici podříditi malebné přírodní deskripci, v níž by asi postavy byly úplně pohlceny bývaly pozadím a děje stlačeny na nejmenší míru: ale posléze básník odolal a vyrovnal všecky prvky v harmonický celek. Jako již dříve, ať v lyrice, ať v próse historické, tak v „Máji" v krajinářských líčeních a přírodních postřezích vládne nebývalá suggesce tím, že básník každý z nich podmaloval určitým citovým stavem, že klada vedle sebe v dlouhých a barvitých řadách vzácně původní porovnání přírodních kouzel, současné s uměním psychického odstínu a náladové nuance vyvolával dlouhé řady vlastních záchvěvů srdce a myšlenky, až posléze dal vyznítí jedné, mohutné dominantě, v níž se vše, dotud rozptýlené a roztěkané, objímá, snoubí, slévá. Jsa na míle vzdálen suchého pedantického popisování mrtvé poesie XVIII. věku, byl u nás první, kdož pracoval k vytváření poesie malebně náladové, a jsa nadán nevystihlou jistotou v postřehování rysů dotud v přírodě nepozorovaných i vzácným vkusem při volbě epithet řídkých, výrazných a jednoduchých, předvedl svým čtenářům české stilisované Středohoří jako neobjevený dotud svět, a přece zase jako typicky případné dějiště pro tragoedie lásky, jara, zmařených illusí.

Při tom Mácha v „Máji" stále kolísal mezi dvojím protilehlým pojetím přírody, v dualismu nikoli vzácném u básníků světobolu. Jednou se mu příroda jevila jako naprosto souhlasná průvodkyně člověka ve všech záchvěvech srdce; podoben jsa Lenauovi, pozoroval, že každý, sebe drobnější jev přírodní, květina i strom, mech i pták, vlna i oblak, prosycen jest neskonalým hořem lidského osudu, a že tedy ponořiti se do tichého tajemství klíčení a květu, stoupání mízy a zrání, šepotu

vln a tikotu ptáka, stínu měsíčního paprsku i bloudění hvězd, znamená zároveň sestoupiti na dno lidské bolesti. Jindy však pessimismus hlubší a myšlenkově zralejší, který připomíná Vignyho, strhuje Máchu hrůzou pravdy o naprosté necitelnosti přírody k bolu lidskému; pak hromadil protiklady přírody tiché, vážné, zlazené, májové a osudu vášnivého, krutého, vraždícího; pak dává s hořkou ironií zváti hrdliččinu hlasu ke hrám lásky v okamžiku, kdy Jarmila v zoufalství vrhá se do vln, nebo tichému světlu májové luny v klidném ozáření postříbřiti šatou hlavu odsouzencovu, nebo prázdným důlkům vybílené lebky dojatě pohlížeti do večerní krásy májové.

Hluboké rozpory jednotlivce se společností, vášně se svědomím, člověka s přírodou, myšlenky s věčnou nicotou, touhy po životě s naprostou metafysickou skepsí, toužebného mládí s vědomím věčné pomíjejícnosti všech jevů, nakupeny jsou v „Máji", ale přece básník dovedl povznésti své dílo k vzácnému stupni harmonie: dějové i látkové, citové i myšlenkové dissonance vypěl jazykem tak melodickým a hudbou slov tak mistrovskou, že o mnoho desetiletí předstihl svoje vrstevníky. Mácha, vybíraje se vzácnou zdrželivostí, vlastní skutečnému znalci slovesné působivosti, pouze výrazy suggestivní a slova hutná a plná, řídě svůj básnický slovník potřebou čistě lyrickou, vyhýbaje se všemu, co by rušilo sloh elegický a sentimentální, pracuje hojnými parallelismy větnými, veršovými, učinil si z českého jazyka podivuhodně dokonalý nástroj poetický. Touto individuální reformou básnického slovníka českého provedl úplný převrat v české poetice, která dotud svou řeč čerpala z pramenů tradičních, ať z lidové písně, ať z jazykové archaeologie filologické a slavjanofilské. Ale Mácha v „Máji" nespokojil se nikterak přeměnou pokladu slovního:

znal i zvukovou hodnotu jednotlivých slov, vyvolával vyšší hudební účin zvukomalbou stále se vracejících týchž samohlásek i umělým seskupením souhlásek stejného řádu; pečlivě volil, jako vycvičený hudebník, pro své vždy téměř plné a štěpné rýmy významná a přesná slova rýmová; skoro raffinovaně vzněcoval převládající náladu opětovným vracením se k týmž rýmům, především k několika působivým dvojicím náladových jednoslabičných slov. Posléze svůj iamb, nikterak pedantický a ne vždy správný, rozmanitě obměňoval, čímž se vyhnul i jednotvárnosti (obě intermezza básněna jsou z téže příčiny v jiném rhytmu), pročež Máchův verš, podoben jsa strunám harfy, povolné i nejjemnějšímu doteku ruky cvičené, plyne jako vlny jezera za májové noci, šumí jako borové sněti ve hře lehkého jarního vánku, touží jako dlouhý sťesk pozdního soumraku.

(Studie vyšla k II. dílu Laichtrova vydání z r. 1907.)

Bibliografický dodatek.*)

R. 1837 článek v Karlsbader Almanah.

R. 1840 článek v Oesterreich im Jahre 1840 (II. díl str. 329, Lipsko) a článek v Augsburger Allgemeine Zeitung.

R. 1845 píše K. Sabina velký povahopisný úvod k I. svazku Máchových spisů. Je to základní stať o básníkovi, z níž bylo čerpáno později nejvíc k Máchovu životopisu.

R. 1845 a 1846 články ve IV. a V. díle Franklových Sonntagsblätter (Vídeň).

R. 1848 (28. června) uveřejňuje F. J. Č. (Čenský) kantátu „K oslavení K. H. Máchy" v České Včele.

R. 1853 píše o básníkovi Fr. B. Kořínek v Lumíru.

R. 1858 píše K. Sabina „Upomínku na K. H. Máchu" v almanachu „Máji".

R. 1860 stati o Máchovi v Čase a v Boleslavanu.

R. 1861 články v Čase, v Obrazích života a v Rodinné kronice.

R. 1862 píše Sojka v Barákových přednáškách a anonym (Sabina?) v Kobrově vydání Máchových

---

*) Uvádíme v chronologickém seřadění jen významnější články o Máchovi, ovšem jen potud, pokud jich nereprodukujeme v knize samé. Pomíjíme různé četné úvody ke starším vydáním „Máje, pokud nepřinesly nových hledisk. Soupis všech vydání „Máje" nalezne čtenář v mém výboru „Z prací K. H. Máchy" v Pestré knihovně č. 48—49.

spisů; téhož roku článek v Prutzově Deutsches Museum (Lipsko) a stať Alfreda Waldaua (Jaroše) v „K. H. Mácha's Ausgewählte Gedichte".

R. 1864 článek v Magazin für die Literatur des Auslandes.

R. 1870 píše Jan Šafránek „Aesthetický rozbor Máje" v Táboru a J. Durdík vydává spis O poesii a povaze lorda Byrona.

R. 1872 píše Jakub J. Malý o Máchovi ve Vzpomínkách a úvahách starého vlastence.

V letech 1876—78 píše dr. J. B. Pichl o Máchovi ve Vlasteneckých vzpomínkách (Česká Včela I—III).

Roku 1877 píše Arbes o „Posledních okamžicích Máchových" v Lumíru a El. Krásnohorská karakterisuje básníka v Čas. Musea K. Č.

R. 1882 píše Arbes: „Jak básnil K. H. Mácha" ve Květech.

R. 1883 píše Arbes o „Portrétu K. H. Máchy" v Domácím krbu.

R. 1886 (rok jubilejní Máchova úmrtí) má Arbes vedle níže uvedené knihy řadu článků: „Máchův Máj" (Květy), „O významu Máchova Máje" (Světozor), „Máchovo tajemství" (Rozhledy literární), „Máchova Lori" (Hlas Národa), „Máchovy satirické náběhy" (Paleček) a j. — J. L. Turnovský píše o „Máchově podobě" v Hlasu Národa a o „Máchově Lori" ve Světozoru. — Mimo to četné články, básně a j. v Palečku, Světozoru, Lumíru etc.

R. 1887 píše Arbes „Ze života českého básníka" v Slovanském sborníku (str. 285).

R. 1888 píše Arbes článek „Máchovi přátelé a kollegové" ve Světozoru.

R. 1891 článek Thomayeruv „Po stopách Máchových v Lumíru (str. 4—5).

R. 1892 (2. IX.) feuilleton o nových Máchových

dopisech v Otavanu; Vrchlický píše o Máchovi ve Studiích a podobiznách.

R. 1895 vychází Voborníkův překlad studie M. Zdziechowskiho „Karel Hynek Mácha a byronism český“ a Arbesův článek v Slov. Naučném.

R. 1896 článek: „K. H. Mácha a J. E. Hilscher“ v Pražských Novinách.

R. 1897 píše Arbes „Doslov k Máchovu Křivoklátu“ v Nár. Listech, „Sen K. H. Máchy“ v Národní Politice, „Několik črt z deníku K. H. Máchy“ v Besedách Lidu, o „K. H. Máchovi jako turistovi“ v N. Politice, článek „Zur Charakteristik K. Ig. Mácha's“ v Politik, o „Českém Bohèmovi‘ v dob Máchových“ (míněn malíř Friese) v Hlasu Národa etc. — téhož roku píše charakteristiku Máchovu i J. Vrchlický v I. svazku České Poesie XIX. stol.

R. 1898 píše Arbes o „K. H. Máchovi jako herci“ v Květech, o „Dopisech Máchových“ v Naší době, o Literárních plánech K. H. Máchy“ v Hlase Národa, několik slov „Ku charakteristice K. H. Máchy“ v Rozhledech a j.

R. 1900 píše Arbes o „Studentském Parnasse za dob Máchových“ ve Květech a dr. Josef Cvrček píše článek „Karel H. Mácha v Benešově“ v Hlasech od Blaníka.

R. 1901 vydává dr. Josef Cvrček brožurku: Vzpomínky na K. H. Máchu.

R. 1902 píše dr. Jan Máchal ve II. díle Laichtrovy Liter. české XIX. stol. o dramatických pokusech Máchových a o historickém jeho románě ve spise „O českém románě novodobém“.

R. 1903 píše Marie Červinková-Riegrová „Vzpomínky z mladých let dra Fr. Lad. Riegra“ v Osvětě a J. Kamper o dram. fragmentech Máchových v Lit. č. XIX. st.

R. 1901 píše L. Kuba o „Máchovi skladateli“ ve Květech, dr. J. Borecký v „Máji“. Tamtéž článek dra R. J. Kronbauera o Máchových dennících z let 1833—1835 a jeho obrazech českých hradů.

R. 1905 píše Jaroslav Kamper studii o K. H. Máchovi ve III. díle (č. 1.) Laichtrovy Liter. české XIX. století.

R. 1906 píše Fr. Sekanina úvodní studii k Sebraným spisům Máchovým (vydání dra Šťastného, nakl. Kočí). Ve Zvonu vychází článek o Máchově podobizně.

R. 1907 vydává Jan Voborník obšírnou stať o Máchovi jako úvod ke školnímu vydání jeho spisů. F. V. Krejčí vydává spis „Karel Hynek Mácha“ a knihu „Zrození básníka“. B. Hindlová píše „Vzpomínku na K. H. Máchu v Lumíru.

R. 1910 píší Karásek, Kamper a Macek doprovod k Máchovu číslu Díla, F. V. Krejčí úvodní studii k Topičovu vydání „Ženy a lásky poesie Máchovy v obrazech Al. Kalvody“ a Fr. Sekanina úvod k výboru „Z prací Máchových“ v 48—49 čísle Pestré knihovny atd. atd.